

**IV JORNADA SOBRE VIOLÈNCIA DE GÈNERE
“LA PREVENCIÓ EN EL JOVENT UN PROJECTE DE FUTUR”
20 de novembre de 2008**

El 22 de novembre de l'any 2005 el PMD va organitzar la primera Jornada per a professionals sobre la violència de gènere. L'objectiu era clar: conèixer i comprendre millor les múltiples cares d'aquesta xacra social per disposar de més recursos de prevenció i major eficàcia en els abordatges i els tractaments.

Des d'aleshores, cada any les jornades han estat orientades cap a l'aprofundiment en algun àmbit prioritari, que en aquesta edició s'ha fixat en la prevenció en el jovent.

A continuació trobareu un índex del material de la jornada, tant de l'entregat en format paper, com en format digital que, en aquesta ocasió, està ubicat a la memòria usb que acompanya la carpeta de la jornada.

Aquest sistema permet un gran estalvi de paper i la possibilitat d'adjuntar, a més de la documentació específica, un conjunt de materials diversos que la amplien i la complementen.

El PMD desitja que la jornada d'enguany resulti d'interès i utilitat per a tots i totes els/les assistents.

L'Hospitalet 20 de novembre de 2008

índex:

Material de les jornades

Material en suport digital (ubicat a la memòria usb)

→ Conferència inaugural

- *Ni Blancanieves ni su madrastra. La narrativa audiovisual como discurso ideológico de género*

Rosa María Palencia Villa

Doctora en Comunicació Audiovisual

Profesora lectora en el Departament de Comunicació Audiovisual i Publicitat de la Universitat Autònoma de Barcelona

En aquesta intervenció es poden distingir tres apartats. En primer lloc explicarem el sentit i l'objectiu dels estudis acadèmics de gènere, particularment sobre el cinema. En segon lloc, reflexionarem sobre la relació de l'anàlisi dels discursos mediàtics des de la perspectiva de gènere amb el tema central de les Jornades, la violència de gènere, i finalment, comentarem els resultats i les conclusions de la investigació acadèmica sobre les formes de representació de les dones a través dels personatges del cinema infantil de màxima audiència en el nostre país.

→ Taula de comunicacions "Reflexions entorn a la prevenció"

- *Comunicació: Ni Bella Ni Bèstia.* Servei d'Informació telefònica i online d'atenció especialitzada a joves i violència de gènere.

Mercè Triay, Anabel Fuentes i Laura Vilallonga. Institució: Fundació Privada Tropos.

El Servei d'Informació telefònica i online d'atenció especialitzada a joves i violència de gènere *Ni Bella Ni Bèstia* és una iniciativa de la Fundació Privada Tropos posada en marxa l'any 2006 amb el suport de la Secretaria de les Famílies del Departament d'Acció Social i Ciutadania i de l'Institut Català de la Dona així com de Caixa de Tarragona. Al llarg d'aquest temps, les activitats del servei han anat evolucionant en funció de l'evolució del propi servei.

Els primers mesos, la tasca principal va consistir en l'elaboració i posada en funcionament de la pàgina web, l'elaboració de continguts i disseny i planificació dels diferents apartats de la web.

Superada aquesta etapa, va ser el moment de fer difusió del servei, presentar-lo als altres recursos existents i dissenyar les activitats preventives.

Finalment, i sense descuidar mai la difusió del servei i les coordinacions amb altres recursos, la intervenció de NBNB en els últims mesos ha consistit en atendre les demandes d'atenció tant online com presencials i a dur a terme les activitats preventives que s'han concertat.

- *Comunicació: La violència dels joves en la família*

Francisco Romero, Anna Melero, Carmen Cànovas, Montserrat Antolín

La intervenció en els casos de violència familiar inclou una sèrie d'aspectes que la fa diferent del que és la pràctica habitual. En aquesta actuació tots els agents que intervenim, en els diferents moments que inclou el procediment, ens trobem tractant alhora l'agressor i la víctima. La intervenció des de Justícia, quan els pares han delegat la seva responsabilitat en la Llei, dóna una nova dimensió al conflicte. És des de Justícia que cal valorar si la família, el jove i el conflicte en la dinàmica relacional conserven suficients elements preservats per poder trobar la manera de resoldre la crisi i recuperar l'equilibri, sols o amb el recolzament de recursos del medi; o, per contra, cal entomar l'encàrrec i assumir la responsabilitat de decidir quin tipus de mesura és la més adient.

Al tractar-se d'una problemàtica que emergeix d'una manera recent fa que hi hagi manca d'estudis, d'un cos teòric que abasti la temàtica en tota la seva complexitat.

- Comunicació: Prevenció de la violència de gènere en l'adolescència des de una visió d'infermera. Prevenció per millorar la salut

Margarita Petit vilà. D.U.I. Montse Prat Tordera.D.U.I

Dins la nostra tasca diària com infermeres tenim el coneixement cada dia més cert de que la violència de gènere existeix i causa greus problemes de salut.

La prevenció de la violència de gènere per als adolescents és una manera de millorar els seus coneixements i la seva salut. Els informem dels seus orígens i els donem instruments necessaris per que siguin capaços d'identificar-la i donar-los a conèixer les repercussions en la salut de les dones, homes i fills que hi estan implicats..

El curs 2005-2006 varen presentar una proposta al servei de salut pública de l'ajuntament de Mataró, començant a fer tallers sobre prevenció de relacions abusives en els joves, paral·lelament hem fet un estudi sobre els estereotips de gènere i com condicionen la seva manera de fer i pensar i com malgrat dir-se moderns hi ha unes idees molt prevalents i que costen de trencar.

Aquest estudi té dues parts, una observacional i una empírica de les que volem exposar vos els resultats.

- Comunicació sobre el projecte "Monogràfics sobre prevenció de violència en l'entorn educatiu"

Caterina Cortés, Toni Albújar, Àngels Castellà

El projecte que presentem en aquesta comunicació rep el nom de "*Monogràfics sobre prevenció de la violència en el món educatiu*" i respon inicialment a la necessitat de treballar amb la població juvenil de la nostra comarca per tal de fer èmfasi en la prevenció de qualsevol forma de violència, en especial les violències contra les dones.

A més a més, respon també a la voluntat de fer realitat un treball transversal entre els diferents departaments i àrees que formen part del Consell Comarcal del Montsià, optimitzant d'aquesta forma els recursos existents i potenciant el treball en xarxa.

El projecte consisteix amb una sèrie de monogràfics que s'ofereixen de forma complementària als cursos de formació de monitor/a en el lleure que organitza el Departament de Joventut del Consell Comarcal del Montsià.

Aquests monogràfics s'han estructurat al llarg del 2008 en coordinació amb els cursos de monitor/a en el lleure i han tingut una acollida important entre l'alumnat, la majoria de persones joves de la nostra comarca.

➔ Presentació experiència

- **Bons tractes:** reflexions entorn a una experiència de prevenció de la violència contra les dones.

Soledad Calle, Daniel Borell i Mati Segura

Aquest projecte va néixer de la voluntat d'implementar accions que poguessin contribuir a la prevenció de la violència vers les dones en la població jove. Amb l'objectiu per una banda d'ajudar a visibilitzar el problema, reflexionar sobre quines són les causes reals, i per altra banda proposar un nou model de relacions entre dones i homes.

El projecte recull i explica un seguit de tallers adreçats a població jove i la població adulta. Les accions estan orientades a visibilitzar la violència vers les dones, qüestionar creences que ajuden a la seva perpetuació i proporcionar elements des de l'educació emocional i l'educació en valors per potenciar relacions basades en el respecte i la llibertat.

Com a material complementari es presenta el projecte de 2007 i la memòria de la activitat 2007-2008

➔ Altres comunicacions

- **Projecte Audiovisual "I tu què en penses? Mirades joves amb perspectiva de gènere".**

Marta Farrés Falgueras, Lucía Solís Cardoso, Laura Cañadell Castellà

L'any 2007, i amb motiu del Dia internacional de la Dona, el Programa d'Igualtat Dona-Home de l'Ajuntament de Sabadell, juntament amb l'Observatori Europeu de la Televisió Infantil, va engegar un projecte de prevenció amb persones joves de la ciutat de Sabadell que porta per nom "**I tu què en penses? Mirades joves amb perspectiva de gènere**". Es va tractar d'elaborar un DVD pedagògic que servís per recollir les opinions de la gent jove en matèria d'igualtat, alhora que crear un instrument educatiu per tal de seguir treballant en la prevenció de la violència contra les dones entre les persones joves.

El projecte audiovisual es va portar a terme en 5 Espais Joves de la ciutat de Sabadell, fet que va ser possible gràcies al treball transversal entre la Regidoria de Joventut i la d'Igualtat Dona-Home.

El DVD recull les opinions de diferents noies i nois que per parelles o en grups de tres anaven responnent una sèrie de preguntes que des del Programa d'Igualtat Dona-Home vàrem elaborar. Els temes que es van tractar van ser variats i es va treballar sobretot el sexisme, les relacions de parella, la violència envers les dones, l'entorn familiar i la discriminació per raó de sexe

- Prevenció de la violència de gènere a Secundària. Tallers de prevenció de relacions abusives

Concepció Garriga, psicòloga, psicoterapeuta.

Partint d'una proposta del col·lectiu Dona de Vilafranca, Carmen del Rio i jo mateixa vam elaborar i portar a terme un seguit de "Tallers de prevenció de les relacions abusives" en un IES de la comarca del Penedès. Amb aquest article tenim dos objectius: volem donar a conèixer aquesta experiència, així com aportar les dades que hem obtingut a partir d'uns qüestionaris que hem passat. Considerem que pot ser d'interès pel nostre col·lectiu tenir coneixement d'una de les maneres com podem contribuir a l'eradicació d'aquesta forma de violència que afecta d'una manera tan colpidora, particularment a moltes dones del nostre entorn.

- L'amor no ha de fer mal. Programa de prevenció de la violència de gènere a la parella jove.

Ajuntament de Corbera

Objectiu: sensibilitzar i identificar comportaments abusius dintre de la parella jove.

El projecte es desenvolupa amb els alumnes de 4t d'ESO de l'IES Corbera durant el primer trimestre de curs. Té una durada de tres sessions d'una hora cadascuna. Les sessions es desenvolupen en horari de tutoria i es treballa de forma molt dinàmica: pluja d'idees, treball en grup etc.

Amb aquest pla d'actuació es pretén que els alumnes aprenguin a identificar comportaments violents dintre de la parella de manera que desmitifiquin la idea de maltractament físic com a única forma de violència de gènere. Veiem els diferents tipus de violència a la parella: maltractament psicològic o emocional, físic, sexual, econòmic i social. És fonamental transmetre la idea de que el maltractament no comença mai amb una agressió física, sinó que una actitud crítica i de menyspreu a tot allò que fa la parella pot ser l'inici d'una futura relació conflictiva. D'aquesta manera es converteix en imprescindible treballar els diferents tòpics en relació a aquest tema, uns tòpics que per tal de donar un sentit racional al maltractament s'assumeixen sense més qüestionament.

Un altre punt important a treballar és donar elements i eines de prevenció que evitin conflictes oberts dintre la parella. Aprendre a ser assertiu, respectar els altres i a un/a mateix/a i saber comunicar-se és clau a l'hora de viure unes relacions saludables. Finalment, conèixer els llocs i els professionals on poden adreçar-se en cas de trobar-se en

una situació de violència els pot ajudar a sentir-se més segurs/es a l'hora de posar fi a la relació.

Material complementari

Material en suport paper

* Guia "***Gaudeix de l'amor i no et ratllis passa-ho!. Per unes relacions afectives satisfactòries***".

Aquest és un material divulgatiu editat per el PMD l'any 2008, especialment adreçat als joves, amb l'objectiu de servir de guia informativa i formativa sobre qüestions clau alhora de prevenir relacions abusives i establir unes relacions de parella saludables.

* Quadern de bones pràctiques per a professionals "***Prevenció i tractament de la violència contra les dones***"

Guia editada l'any 2008 per el PMD, adreçada als i les professionals conté els següents apartats: magnitud del problema, manifestacions de la violència de gènere, homes violents dones maltractades, dificultats per trencar el cicle de la violència, efectes sobre la salut física i psíquica, dificultats per a la intervenció professional, recomanacions bàsiques: marc de la intervenció, avaluació del risc o de la urgència de la intervenció professional i mesures de prevenció i tractament.

Material en suport digital (ubicat a la memòria usb)

* Síntesi del **Primer Informe sobre la violència de gènere de l'Observatori de les dones de la ciutat de L'Hospitalet**

L'objectiu principal de l'observatori és fer de suport a la lluita contra la violència de gènere, portada a terme per les diferents institucions i associacions locals. En aquest sentit, les seves funcions principals seran: avaluació, assessorament i elaboració d'informes, estudis i propostes d'actuació en relació als programes d'atenció, tractament, sensibilització, prevenció i eradicació de la violència de gènere.

l'Observatori dota a la ciutat d'un sistema integrat d'informació que ha de permetre:

- Determinar les característiques de la situació social de les dones i la seva evolució.
- Valorar els recursos i serveis d'atenció i la seva incidència, tant pel que fa a la violència vers les dones, com per les situacions de desigualtat.

* **Experiències coeducatives desenvolupades pel PMD anys 2000 - 2007. Reflexions i propostes**

El Programa Municipal per a la Dona (PMD) de l'ajuntament de l'Hospitalet de Llobregat ofereix i realitza, des de finals dels anys 90, un seguit d'activitats pedagògiques dirigides a la

comunitat educativa escolar, amb la finalitat de reforçar els continguts, procediments i actituds en referència a la prevenció de les desigualtats per raó de gènere.

En aquest document es fa un recull de les activitats coeducatives, en format de taller, que s'han realitzat des del PMD a partir de l'any 2000. Abans d'aquesta data també s'han realitzat accions comunitàries amb contingut coeducatiu però no en forma de taller sinó a través de xerrades sobre temes referents a les discriminacions sexistes i realitzades, a petició dels centres escolars, al voltant de dates commemoratives sobre la dona, com és el dia 8 de març o el 25 de novembre.

L'objectiu d'aquest document és que pugui ser un material de suport per al personal docent o aquelles persones interessades en fomentar una educació en valors de respecte, tolerància i llibertat. Així mateix, oferir unes propostes de treball i pautes d'actuació que facilitin l'abordatge de situacions discriminatòries.

* **Bons tractes:** Projecte 207 i memòria curs 2007-2008, del programa de prevenció de la violència de gènere a la població jove del PMD.

L'Hospitalet, 20 de novembre de 2008

CONFERÈNCIA INAUGURAL

Abstract

Ni Blancanieves ni su madrastra.

La narrativa audiovisual como discurso ideológico de género

Currículum autora

Rosa María Palencia Villa

Doctora en Comunicación Audiovisual

Profesora lectora en el Departament de Comunicació Audiovisual i Publicitat de la Universitat Autònoma de Barcelona

Resumen de la conferencia de

En esta intervención pueden distinguirse tres apartados. En primer lugar explicaremos el sentido y el objetivo de los estudios académicos de género, particularmente sobre cine. En segundo lugar, reflexionaremos sobre la relación del análisis de los discursos mediáticos desde la perspectiva de género con el tema central de las Jornadas, la violencia de género, y, finalmente, comentaremos los resultados y las conclusiones de la investigación académica sobre las formas de representación de las mujeres a través de los personajes del cine infantil de máxima audiencia en nuestro país.

El cine es una actividad cultural altamente significativa en la que el sujeto se ve constantemente envuelto e interpelado. Aunque nace con una vocación realista, pues gracias a sus convenciones y características, surge como el primer invento que *parece* reproducir la vida, sin embargo el cine no refleja la realidad, sino que la construye.

El género es un concepto constitutivo de las relaciones sociales basadas en las diferencias que distinguen a las personas por su sexo. Es decir, se trata de una categoría social impuesta sobre un cuerpo sexuado que pone de relieve todo un sistema de relaciones (Scott 1990).

El concepto de género no alude a los individuos particulares, sino que hace referencia a unas relaciones sociales. Estas relaciones están presentes en diversos ámbitos de la sociedad que la historiadora Joan Scott (1990) distingue:

- Símbolos culturalmente disponibles
- Conceptos normativos (que interpretan los símbolos)
- Política, instituciones y organizaciones sociales
- La identidad subjetiva

El cine, como todos los productos de las industrias culturales, forma parte activa y destacada de los símbolos culturales disponibles a través de los cuales se elaboran los discursos y, en esa medida, incide en la construcción de las identidades subjetivas de las personas, particularmente las de género.

Es a partir de este concepto de género, como construcción cultural, que los estudios mediáticos de género nacen hace más de 30 años con la hipótesis principal de que un orden cultural que presenta las diferencias de género como biológicamente determinadas y "naturales" oculta la influencia de la ideología patriarcal que mantiene este orden.

La esencia de este proceso está recogida en la célebre y fundacional afirmación de Simone de Beauvoir "No se nace mujer, sino que se llega a serlo". Los medios de comunicación, por su parte, son herramientas centrales en este proceso de aprendizaje dado que producen y reproducen unas determinadas representaciones de feminidad y masculinidad como parte de la cultura compartida y, en esta medida, constituyen una influyente fuente de socialización a través de la cual las personas aprenden a definirse a sí mismas y a los otros y desarrollan sus propias subjetividades. Por eso los medios son un objeto de análisis y crítica de los estudios académicos con perspectiva de género.

Los contenidos mediáticos son construcciones discursivas sobre la realidad y por lo tanto, pueden cambiar y de hecho lo hacen. De la misma manera, la identidad de género es un proceso subjetivo, fluido, diverso, no fijo, ni esencial.

A partir de estas dos reflexiones extraemos sendas conclusiones: por un lado, al considerar a los contenidos mediáticos como discursos, no solamente los diferenciamos claramente de la realidad objetiva, sino que los entendemos como algo susceptible al cambio. Y, por otro, cuando criticamos los mensajes mediados, especialmente los referidos a la construcción de las identidades de género, no estamos apelando a una realidad concreta e inmutable que los medios reflejen de manera más o menos distorsionada. No nos referimos a representaciones "positivas" o "negativas", fieles o infieles respecto de la realidad objetivable, sino que cuestionamos una ideología que representa las identidades de género como, dicotómicas, excluyentes y esenciales. Si el género es una construcción social, las representaciones mediáticas del género son, de alguna manera, la representación de una representación.

O en palabras de Joan Scott (1990), "*Hombre y mujer son categorías vacías y a la vez rebosantes. Vacías porque carecen de un significado último, trascendente. Rebosantes, porque aun cuando parecen estables, contienen en su seno definiciones alternativas, negadas o eliminadas*".

El enunciado genérico sobre "la mujer" (en singular), el entender y describir la identidad femenina como algo estable, homogéneo y prescriptivo, proviene de una tradición epistemológica milenaria que coloca a "la mujer" como un ente homogéneo y ajeno porque la historia ha sido escrita desde la perspectiva masculina. El hombre (varón) ha sido la medida de todas las ciencias y de todas las cosas mientras que las mujeres han sido descritas como "lo otro", lo distinto", lo incompleto, lo marginal.

Las dicotomías binarias forman parte de la forma dominante de conocimiento en conceptos tales como lo racional *versus* lo emocional, el espíritu *versus* el cuerpo, la cultura *versus* la naturaleza, lo público *versus* lo privado, el sujeto *versus* el objeto, dicotomías en las que es fácil reconocer como ideológicamente prescriptivo "lo masculino" en la primera parte de cada ecuación y "lo femenino" en la segunda.

A la luz de esta epistemología dominante, los medios tradicionalmente han representado a las mujeres con características tales como la esfera privada como su hábitat "natural" o poniendo el énfasis en las capacidades sexuales y reproductivas de sus cuerpos y subrayando

el ámbito de las emociones. Las mujeres han sido representadas en oposición directa con lo que se considera masculino, como poseedoras de un pensamiento menos lógico, menos ambiciosas, menos activas, menos independientes, menos heroicas... menos... ¿que quien? Que los hombres, obviamente.

Con el apoyo del Institut Català de les Dones, mediante una metodología de análisis fílmico de contenido y a la luz de la Teoría Fílmica Feminista (Mulvey 1975, Kuhn 1991, De Lauretis 1992) revisamos los discursos narrativos de las 15 películas infantiles de mayor audiencia en Cataluña durante los tres primeros años del presente siglo, según los respectivos Informes de la Exhibición Cinematográfica que publica anualmente el Institut Català de les Indústries Culturals y que resultaron ser todas ellas de producción estadounidense.

Datos de la muestra analizada:

Lugar en el <i>ranking</i> de recaudación anual en Cataluña	Título Dirección, país y año	fecha de estreno en Cataluña	Número de espectadores en Cataluña
10	Shrek Andrew Adamson i Vicky Jenson, EUA, 2001.	13-07-01	565.554
38	102 Dálmatas Kevin Lima, EUA, 2000.	09-02-01	229.315
40	Dr. Doolite 2 Steve Carr, EUA, 2001.	10-08-01	229.125
46	Spy Kids Robert Rodríguez, EUA, 2001	24-08-01	196.276
49	El emperador y sus locuras Mark Dindal, EUA, 2000.	22-06-01	175.956
2	Harry Potter y la cámara secreta Chris Columbus, EUA, 2002.	29-11-02	835.658
5	Monstruos, S. A. P. Docter, D. Silverman y L.Unkrich, EUA, 2001.	08-02-02	670.531
9	La edad de hielo Chris Wedge y Carlos Saldanha, EUA, 2002.	12-07-02	559.532
28	Peter Pan. El retorno al país de Nunca Jamás Robin Budd y Donovan Cook, EUA, 2002.	15-03-02	281.990
32	Stuart Little 2 Ron Minkoff, EUA, 2002	02/08/02	290.794
4	Buscando a Nemo Andrew Stanton y Lee Unkrich /EUA, 2003	28-11-03	741.093
32	Papá Canguro	05-09-	238.517

	Steve Carr, EUA, 2003	03	
37	El libro de la Selva 2 Steve Trenbirth, EUA-Australia, 2003	11-04-03	223.254
46	Simbad. La leyenda de los siete mares Patrick Gilmore y Tim Johnson, EUA, 2003.	18-07-03	198.592
102	Spy Kids 2 Robert Rodríguez, EUA, 2002	10-01-03	77.039

La investigación se proponía identificar el rol narrativo-dramático que los personajes, atendiendo a su género, ocupan en la narración, así como las formas predominantes de resolución de los conflictos dramáticos en cada película. El trabajo confirmó la hipótesis de partida, esto es, que las películas infantiles continúan proponiendo discursos “genéricos-universales” en los que la narración cobra sentido y descansa en los deseos y acciones de un héroe masculino desde una ideología hegemónica que basa las identidades, especialmente las de género, en dicotomías excluyentes.

Los relatos proponen premisas maniqueas cuyos conflictos se resuelven mayoritariamente mediante el empleo de la fuerza física. La negociación y el trasvase de personajes del bando de los malos al de los buenos es, salvo una excepción, inexistente. El género de los personajes que sustentan las historias se establece en una proporción de 3 masculinos por cada personaje femenino.

Los personajes femeninos interpretan mayoritariamente roles subsidiarios u oponentes a los del héroe, al tiempo que encarnan valores inmutables, esenciales, de una identidad femenina designada y descrita desde la ideología que sustenta la subordinación de las mujeres. Los personajes femeninos son “lo otro” y su presencia está subordinada a las necesidades y deseos del héroe narrativo. Como personajes frecuentemente interpretan el premio del héroe con una tensión sexual *sui generis* o el trofeo a rescatar.

Las dos únicas heroínas en solitario identificadas (el 4% de los personajes femeninos) consiguen este rol dramático, explícitamente excepcional, merced a la asunción de características típicamente masculinas como la fuerza física y la habilidad para la lucha, mientras que la “norma” es el héroe masculino en solitario que encarna valores como la belleza, la bondad y la valentía. Valores como la amistad solamente se ponen en escena entre personajes masculinos, mayoritariamente, entre el héroe y su ayudante principal cuando éste es masculino. El ayudante principal del héroe, suele ser simpático y descarado. Encarna la ideología más explícitamente machista que en boca del héroe quedaría “políticamente incorrecta”.

Solamente en el rol de antagonista al héroe (el/la Malo/a) encontramos paridad cuantitativa entre personajes masculinos y femeninos. Sin embargo, las oponentes femeninas que mayoritariamente se caracterizan, especialmente en las películas de animación, por atributos físicos de feminidad exacerbada, son derrotadas con mucha más humillación y violencia que los oponentes o antagonistas masculinos. Además de los roles dramáticos, en el proceso de análisis encontramos una nueva categoría que en el contexto de los discursos cobra especial relevancia en un género cinematográfico como el infantil. Se trata de las formas de representación conservadora que, todos filmes que la incluyen,

proponen de la paternidad y la maternidad y, en consecuencia, de las formas hegemónicas de familia propuestas.

Mientras que la presencia de las madres se justifica por sus tareas de cuidados, es decir, las tareas domésticas, solamente se ponen en escena los ratos de complicidad y juego entre el padre y los/las hijos/as. A las madres se les asignan las tareas educativas menos gratas, como los regaños y prohibiciones. Cuando excepcionalmente la madre trabaja también fuera de casa, su trabajo remunerado permanece en la elipsis. Mientras que los padres, frecuentemente también héroes dramáticos, justifican su ausencia del hogar por sus siempre más importantes tareas.

Las conclusiones de este estudio exploratorio dan cuenta de que la ideología patriarcal que sustenta estos discursos sigue más vigente que nunca. El eje ideológico de los discursos del cine infantil de mayor audiencia se inscribe de lleno en la ideología del hombre-varón como medida del ser humano encarnado en la figura del héroe narrativo y “la mujer” como “el otro”. Sin embargo, si ponemos el acento en su calidad discursiva, nos colocamos en una posición más esperanzadora, porque el punto de mira está en el futuro que es modificable porque está por construir.

O como señala Griselda Pollock (1990):

“La cuestión consiste ahora en determinar si podemos trascender la idea de que las representaciones son síntomas de causas externas a ellas mismas (sexismo, patriarcado, capitalismo, imperialismo) y aprender a comprender el papel activo que interpretan en la producción de estas categorías. Las representaciones articulan/producen significados al mismo tiempo que representan un mundo cargado ya de significación”.

Se trata, en suma, de desvelar el carácter ideológico de los discursos mediáticos y el papel activo que los receptores han de asumir frente a ellos, porque no hay transformación sin una previa y consciente mirada crítica sobre los discursos que pretenden describir la realidad a través de cristales tan añejos como interesados en la persistencia de la subordinación de las mujeres.

Bibliografía

DE LAURETIS, Teresa, (1987) *Diferencias. Etapas de un camino a través del feminismo* Madrid, Horas y horas. Cuadernos inacabados No. 35, 2000. Traducción de María Echaniz Sanz.

DE LAURETIS, Teresa, (1984) *Alicia ya no. Feminismo, Semiótica, Cine*. Madrid, Ediciones Cátedra, Universitat de València, Instituto de la mujer. Col. Feminismos, 1992.

FISAS, Vicenç (ed.) *El sexo de la violencia. Género y cultura de la violencia*. Icaria, Barcelona, 1998.

HASKELL, MOLLY *From Reverence to Rape. The Treatment of Women in the Movies*. University of Chicago Press, Chicago & London, 1974.

INSTITUT CATALÀ DE LES INDÚSTRIES CULTURALS de la Generalitat de Catalunya. *Informes de l'exhibició cinematogràfica dels anys 2001, 2002 i 2003.*

MULVEY, Laura (1975/1988) "*Placer visual y cine narrativo*" Centro de Semiótica y Teoría del Espectáculo. Universidad de Valencia. Col. Eutopías, 2ª Epoca, Vol. 1. Valencia 1988. Versión castellana de S. Zunzunegui. (Artículo original: "Visual Pleasure and Narrative Cinema" publicado en *Screen*, Otoño 1975, vol. 16, no.3)

PALENCIA, Rosa María "Hable con ella a la luz de la teoría fílmica feminista" en *Animus*. Revista Interamericana de Comunicação Midiática. Editoração Multimídia de la Universidade Federal de Santa Maria - Brasil. Número 2 del volumen II de 2003 pp 36-50

PALENCIA, Rosa María "Deseo y realidad en el cine de Iciar Bollain" en Riera, Torras, Clúa y Pitarch (eds.) "Los hábitos del deseo. Formas de amar en la modernidad" Actas del II Congreso Internacional de Mujeres y Textualidad. Ediciones H Cultura. Caracas, Venezuela, 2005. Tomo I, 113-120

POLLOCK, Griselda (1990) "Mujeres ausentes. Un replanteamiento de antiguas reflexiones sobre imágenes de la mujer" en *Revista de Occidente*, Madrid, diciembre 1991, Núm 127 pp 77-107 (Originalmente publicado en *Critical Image*, Ed. Carol Squiers, Seattle, 1990)

RAMOS Román *Shrek: Una mirada antropológica sobre los cuentos de hadas* (Material para la Educación en Valores) en Tortuga. Grup Antimilitarista. Elx, Alacant http://www.nodo50.org/tortuga/article.php3?id_article=438

SCOTT, Joan W. (1986) "El género: una categoría útil para el análisis histórico". En Amelang James S. y Nash, Mary: *Historia y Género: las mujeres en la Europa Moderna y Contemporánea*. Edicions Alfons el Magnànim, Valencia, 1990. pp 23-56

SILVERMAN, Kaja. *The Subject of Semiotics*. Oxford University, Nueva York, 1983.

TUÑÓN, J. "*Mujeres de luz y sombra en el cine mexicano. La construcción de una imagen, 1939-1952*". El Colegio de México. Instituto Mexicano de Cinematografía. México, D. F. 1998.

Currículum

Rosa María Palencia Villa és llicenciada en Ciències de la Informació i doctora en Comunicació Audiovisual. Com a professora al Departament de Comunicació Audiovisual i Publicitat de la Universitat Autònoma de Barcelona, imparteix les assignatures de Guió Cinematogràfic i d'Introducció al Cinema. Especialista en anàlisi cinematogràfic des de la perspectiva de gènere, es va doctorar, però, amb una tesi sobre la influència del doblatge audiovisual en la credibilitat dels personatges. És sòcia fundadora de l'Associació de Dones Periodistes de Catalunya, ha estat membre de la Junta Directiva de l'Asociación Española de Historiadores de Cine, participa en la Xarxa Internacional de Periodistes amb Visió de Gènere i, és membre del Consell Assesor de La Veu del Carrer, publicació de la Federació d'Associacions de Veïns i Veïnes de Barcelona (FAVB)

Algunes publicacions

- "Escuela de periodismo libre" en Quaderns de Carrer No. 2 Vol N° 2 pp177 - 186. Federació de Associacions de Veïns i Veïnes de Barcelona. Ed Mediterrània, Barcelona, 2007.
- "Cine Infantil, universos masculinos. La identidad de género de los personajes del cine infantil contemporáneo" en Perucha y Poyato (Coord.) Savia nutricia. El lugar del realismo en el Cine Español. Actas del XI Congreso Internacional de la Asociación Española de Historiadores del Cine. pp 143-152 Junta de Andalucía, Consejería de Cultura, Córdoba, 2006.
- "Identidad femenina en el cine europeo contemporáneo" Actas del I Congreso Internacional sobre Cine Europeo Contemporáneo. Universitat Pompeu Fabra, Barcelona, 2005.
- "La influencia del doblaje en la percepción de los personajes" en ZER Revista de Estudios de Comunicación. No. 18 Maig del 2005.
- "Román Gubern Garriga-Nogués: un intelectual humanista y libérrimo" en el Portal de la Comunicació de l'InCom. Març del 2005
http://www.portalcomunicacion.com/gubern/esp/rg_11.asp
- "Excluídas y marginales: un alegato a favor de los derechos y la libertad de las mujeres que transgreden la norma patriarcal" en Revista La Ventana del Centro de Estudios de Género de la Universidad de Guadalajara (México) No. 20 Vol. II diciembre de 2004 pp 390-396.
- "*Hable con ella* a la luz de la teoría fílmica feminista" en Animus, Revista Interamericana de Comunicação Midiática. Editoração Multimídia de la Universidade Federal de Santa Maria - Brasil. Número 2 del volumen II de 2003 pp 36-50
- "La investigación sobre recepción cinematográfica, asignatura pendiente de la teoría fílmica feminista en España". En Poyato, P. (coord.) "El documental, carcoma de la ficción". pp 235-236 Filmoteca de Andalucía y Consejería de Cultura. Granada, 2004.

Participació en investigacions finançades:

- 2005-06 Anàlisi dels personatges del cinema infantil contemporani des d'una perspectiva de gènere. ICD U/32-05 Investigadora principal: Rosa M. Palencia Villa

- 2004-05 Los personajes femeninos en el cine mexicano contemporáneo. Programa de Suport a la Formació Investigadora del Professorat en Vies de Consolidació de la Universitat Autònoma de Barcelona. Investigadora principal: Rosa M. Palencia Villa

- 2003-04 “Representación de género en la información online de los principales medios de comunicación” Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales (Instituto de la Mujer) Referencia: I+D+I 95/02. Participante. Investigadora principal: Rosa Franquet i Calvet.

- 2003-04 “Informació *on-line* als principals mitjans de comunicació en català” Institut Català de la Dona (Generalitat de Catalunya) U-23/03. Participante. Investigadora principal: Rosa Franquet i Calvet.

- 2003-05 “Representaciones de género y de estados internos en las relaciones personales”. I + D + I Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales (Instituto de la Mujer) 45/02 Participante. Investigadora principal: Aurora Leal García.

SERVEI D'ATENCIÓ ESPECIALITZADA A JOVES
I VIOLÈNCIA DE GÈNERE

NiBellaNiBestia

TROPOS

F u n d a c i ó

Health & SocialCare

Títol: Servei d'informació telefònica i online d'atenció especialitzada a joves i violència de gènere

Autores: Mercè Triay, Anabel Fuentes i Laura Vilallonga

Institució: Fundació Privada Tropos

Servei: NiBellaNiBestia

www.nibellanibestia.org

93.200.85.00

Breu CV:

El Servei d'Informació telefònica i online d'atenció especialitzada a joves i violència de gènere *Ni Bella Ni Bèstia* és una iniciativa de la Fundació Privada Tropos posada en marxa l'any 2006 amb el suport de la Secretaria de les Famílies del Departament d'Acció Social i Ciutadania i de l'Institut Català de la Dona així com de Caixa de Tarragona. Al llarg d'aquest temps, les activitats del servei han anat evolucionant en funció de l'evolució del propi servei.

Els primers mesos, la tasca principal va consistir en l'elaboració i posada en funcionament de la pàgina web, l'elaboració de continguts i disseny i planificació dels diferents apartats de la web.

Superada aquesta etapa, va ser el moment de fer difusió del servei, presentar-lo als altres recursos existents i dissenyar les activitats preventives.

Finalment, i sense descuidar mai la difusió del servei i les coordinacions amb altres recursos, la intervenció de NBNB en els últims mesos ha consistit en atendre les demandes d'atenció tant online com presencials i a dur a terme les activitats preventives que s'han concertat.

Les principals activitats que s'han dut a terme fins al moment són:

- Participació en el III i IV Fòrum contra les Violències de Gènere (Obra teatral "Coses de parella" + debat i taller Cegada de Amor)
- Participació als Eurogames (Estand informatiu)
- Teatre Participatiu a Centre Cívic el Sortidor de Poble Sec (Obra Coses de parella)
- Jornades amb les professionals de l'Agència de Salut Pública de Barcelona (Jornades informatives sobre el Servei)
- Col·laboració amb l'Espai Jove de Sabadell (Taller de "ligue")
- 1763 visites a la web

- 149 consultes a la web
- Atenció de casos a nivell presencial

INTRODUCCIÓ

El Servei d'Informació telefònica i online d'atenció especialitzada a joves i violència de gènere *Ni Bella Ni Bèstia* ofereix atenció de situacions de violència de gènere destinada al sector més jove de la població. El treball es concep a nivell de prevenció primària, secundària i terciària. Aquest grup de població són majoritàriament noies joves que es veuen implicades en una relació de parella abusiva i es troben patint algun tipus de maltractament.

L'atenció a aquest col·lectiu implica, alhora, ampliar el treball cap als subjectes passius que estiguin o puguin veure's relacionats amb la problemàtica, com poden ser tant la família o les persones que conviuen amb la víctima, com professionals de diferents àmbits: professorat d'I.E.S., educació no formal, professionals de serveis que treballen amb gent jove directament o indirectament.

El servei s'adreça a població general de tot Catalunya i l'atenció es proporciona en tres modalitats, telefònica i presencial, i online.

CONTEXT DEL PROJECTE

La població destinatària del projecte són principalment els/les joves i adolescents que viuen o són perceptibles d'establir relacions d'abús o violència. No hi ha una edat límit d'edat establert per poder accedir al servei.

Per tal d'apropar el servei a la població jove i adolescent, el projecte s'ha adaptat als formats i espais més accessibles. Ni Bella Ni Bèstia treballa a tres nivells, presencial, telefònic i online per tal de reduir les barreres amb els i les usuàries del servei.

Tenint en compte la importància de l'entorn en aquestes edats, existeix un espai a la web i a les activitats preventives i també es dona cabuda a les consultes provinents de les persones que tenen un contacte directe amb aquesta població.

Finalment, Ni Bella Ni Bèstia també va dirigit a les persones que manifesten conductes abusives o violentes cap a les seves parelles.

OBJECTIUS

Objectiu General 1:

Atendre al sector de població jove i adolescent que pateixen i/o són susceptibles d'establir

dinàmiques d'abús o violència.

Objectius específics:

- Ajudar en la detecció de situacions de risc i motivar cap el canvi en la dinàmica establerta.
- Donar atenció, assessorament i dotar d'estratègies per fer front a la situació i poder-la reconduir.
- Acompanyar durant tot el procés de conscienciació i realització de canvis.

- Desenvolupar activitats de conscienciació per a la població diana.
- Oferir una atenció d'acord amb el llenguatge i necessitats de la població jove i adolescent.
- Oferir un model d'atenció multimodal per tal de que cada usuari/a rebi l'atenció més adequada.
- Treballar específicament qüestions d'especial interès com son: problemes de parella, gelosia, sexualitat i anticoncepció, avortament i relacions esporàdiques, ...
- Ser un complement als programes de prevenció que s'estan desenvolupant en l'actualitat.
- Donar atenció tant a persones que reben com les que exerceixen violència/es.
- Promoure alternatives en els individus a través d'habilitats que permetin afrontar la tensió i resoldre els conflictes sense recórrer a la violència.
- Ajudar a trencar amb la tendència a la reproducció de la violència, establint vincles socials no violents que ajudin a desenvolupar esquemes socials alternatius a la violència, amb els que confiar en un mateix i en les demés.
- Incloure la perspectiva de gènere en les actuacions.

Objectiu general 2:

Atendre a familiars, amistats i professionals que detecten situacions de violència en els joves del seu entorn.

Objectius específics :

- Desenvolupar activitats de conscienciació per a familiars i professionals.
- Assessorar sobre com atendre la problemàtica observada, així com acompanyar durant

el procés de conscienciació i realització de canvis.

- Abordar la problemàtica de la violència de forma complementària amb els/les professionals que ho sol·licitin.
-
- Crear sistemes efectius de coordinació amb aquells professionals que treballen amb adolescents i joves per tal d'atendre les demandes d'una forma continuada.
- Oferir un model d'atenció multimodal per tal de que cada usuari/a rebi l'atenció més adequada.
- Treballar específicament qüestions d'especial interès per aquest perfil de població com son: problemes de parella, gelosia, sexualitat i anticoncepció, avortament i relacions esporàdiques, ...
- Incloure la perspectiva de gènere en les nostres actuacions.

Objectiu general 3:

Treballar de forma coordinada amb els serveis especialitzats en violència i específics de joves per tal de derivar o que derivin casos segons s'escaigui.

Objectius específics:

- Derivar als organismes oportuns segons les necessitats del cas.
- Establir i concretar línies de col·laboració amb altres entitats i serveis per tal de que facin derivacions i difusió del servei i tasca.
- Col·laborar en activitats realitzades per entitats joves juvenils en relació a la violència.
- Incloure la perspectiva de gènere en les nostres actuacions.

METODOLOGIA

Per dur a terme aquesta tasca s'ofereixen tres modalitats d'atenció.

Atenció online:

Es disposa d'una pàgina web en la que una sèrie d'icones permeten accedir a:

- Informacions de diferents temes i activitats relacionats amb la joventut i la violència de gènere.
- Fòrums de debats en els que es proposen diversos temes i es poden anar insertant comentaris, prèviament supervisats per l'equip.
- Bústia de correu en la que es poden fer consultes sobre la pròpia història viscuda o d'altres persones properes.
- Informació sobre les activitats que es duen a terme des del servei.
- Llistat de drets de la gent jove i materials de reflexió sobre qüestions de violència de gènere, feminitat, masculinitat, sexualitat i desigualtats home-dona.

En els casos que es considera oportú es deriva a la persona cap a una atenció presencial.

Atenció telefònica

S'atenen les trucades de persones que pateixen, exerceixen o són testimonis de violència (familiars, professionals i amistats), així com de persones que estan interessades en altres activitats que es duen a terme.

Atenció presencial

Es presta atenció individual i grupal. Les demandes venen derivades de l'atenció online i de l'atenció telefònica, en les que s'ha valorat el perfil de la demanda i el conseqüent pla de treball.

L'atenció presencial té com objectiu detectar la demanda i necessitats de la persona, fer un bon assessorament, seguiment i derivació cap a òrgans més específics en els casos que es considera oportú.

Les persones que formen part dels grups descrits en apartats anteriors poden procedir dels altres tipus d'atenció. En cada cas s'ha valorat conjuntament amb la persona interessada el tipus de treball que li pot anar millor, així com l'adequació del seu perfil en el grup de treball.

Els grups són reduïts, de fins a 8 persones, en els que es treballen aspectes que l'equip de professionals valora així com algunes aspectes que demana el grup explícitament.

Una mateixa persona pot rebre atenció individual i grupal alhora. Igualment es contempla desenvolupar accions dirigides a grups de població que responen a un perfil de jovent no usuari de les tecnologies de la informació i la comunicació (TIC), fora de la xarxa d'educació formal i no formal i que pot no problematitzar les dinàmiques de parella en les que es troba immersa. Per aquesta població es busca un pla de treball des de la informalitat i amb desplaçament cap a la zona en la que resideixen.

REFLEXIONS, RESULTATS i CONCLUSIONS

Falta de recursos específics per la població jove i adolescent tot i que les dades demostren que també són víctimes d'aquesta problemàtica social.

Socialment hi ha la creença, i els recursos existents així ho demostren, que la violència de

gènere afecta tan sols a persones de mitjana edat, que

conviuen amb les seves parelles. L'experiència del servei i les dades de les víctimes dels últims anys demostren que aquesta greu problemàtica afecta a persones molt joves que es poden trobar en etapes de la relació en les que encara no conviuen amb la seva parella.

Importància d'adoptar els formats i llenguatges més accessibles a la població jove i adolescent.

Resulta molt difícil acostar-se a la població jove i adolescent i, encara més, quan es tracta de temes tan íntims com són les relacions de parella. Per aquest motiu, és important emprar un llenguatge i una manera de fer el més propers possibles a la població amb la que volem treballar. El fet d'utilitzar canals de comunicació com el "messenger" o el "fotolog" facilita l'accés dels joves al servei.

Un altre element a destacar és que el fet que les persones al capdavant del servei siguin persones joves, crea un clima de confiança que facilita el contacte amb els i les usuaris/es del servei.

Dificultats per arribar a la població diana donada la poca consciència de problema pròpia de l'etapa adolescent i la normalització social de determinats patrons de relació (mites d'amor romàntic, estereotips de gènere...)

A l'etapa adolescent, moment vital en la formació de la identitat de les persones, són de gran importància els models d'home i dona, i els tipus de relació que arriben des dels

diferents agents socialitzadors com són les persones properes (familiars, amics...) els mitjans de comunicació o la societat en general. És fonamental dotar a la població jove d'una mirada crítica que els ajudi a decidir com volen desenvolupar la seva identitat i amb quin tipus de relacions afectives se senten més còmodes.

No descuidar el paper de les persones significatives del seu entorn, familiars, mestres i referents de l'educació no formal, amistats... Espai d'atenció i assessorament específic.
Molts dels serveis específics que treballen la violència de gènere fan un treball individual amb la víctima sense tenir en compte el paper que poden tenir en la detecció, manteniment o recuperació del procés de violència, les persones de l'entorn tant formal com no formal. Des de NiBellaNiBèstia es dedica un espai específic, tan a la web com en les nostres activitats preventives, a aquestes figures proporcionant-los tant indicadors de violència per poder fer una primera detecció, com pautes sobre com actuar davant una situació d'aquest tipus per motivar cap al canvi.

BIBLIOGRAFIA

- Las siete P's de la violencia de género. Michael Kaufman, Ph. D.
- Idees per treballar la violència en prevenció. Materials per l'equip educatiu d'Espais per la Igualtat.
- Del mal amor a la bona educació sexual. Rosa Sanchís.
- Pautes orientatives d'exploració i d'intervenció amb els fills i filles de les dones ateses per situacions de violència de gènere. Varis ajuntament de Barcelona
- La sexualidad en los jóvenes un mundo disonante, problemático y conflictivo. Doralba Corrales
- Protocol d'exploració, de valoració i d'orientació de la intervenció quan la dona expressa viure la violència i demana ajuda. Varis Ajuntament de Barcelona
- ¿Por qué un monográfico sobre intervención con hombres que ejercen violencia en la pareja? Grupo 25
- EL buzón de los chicos. Hombres por la igualdad.
- Masculinidades y población adolescente. Erick Pescado
- De hombre a hombre, chequea tu machismo. Hombres por la igualdad

- A la búsqueda de “una habitación propia”: comportamiento de género en el uso de internet y los chats en la adolescencia. Asunción Bernárdez Rodal.
- ¿Qué hacer si mi hija ha sido maltratada? Comisión para la investigación de malos tratos a mujeres.

LA VIOLÈNCIA DELS JOVES EN LA FAMÍLIA

Autors.

Francisco Romero Blasco

Anna Melero Merino

Carme Cànovas Amenós

Montserrat Antolín Martínez

Índex

1. Introducció.....	3
2. Marc Jurídic.....	4
3. Població objecte d'estudi.....	4
4. Instruments de recollida d'informació per a la recerca.....	5
5. Objectius de la recerca.....	5
6. Resultats.....	6
7. Conclusions i propostes.....	14
8. Bibliografia.....	15

1. Introducció

Per tal d'abordar qualsevol fenomen social o psicològic sempre es parteix de una visió inicial sobre el fet a estudiar. La intervenció en els casos de violència familiar inclou una sèrie d'aspectes que la fa diferent del que és la pràctica habitual. En aquesta actuació tots els agents que intervenim, en els diferents moments que inclou el procediment, ens trobem tractant alhora l'agressor i la víctima.

Es tracta de la intervenció en una situació de conflicte, però en un conflicte molt especial per la càrrega emocional que impliquen els vincles parentius que hi ha entre les dues parts. Cal abordar qüestions difícils d'expressar des del racional perquè tenen a veure amb els sentiments produïts pel desencís, la desentesa i la impotència en els aspectes més profunds de la relació entre pares i fills. Es tracta d'una intervenció sobre fets dolorosos.

Segons el temps d'existència del conflicte i l'evolució que presenta, la nostra intervenció es realitza bé en la fase aguda, en plena manifestació de crisi, bé en fase estabilitzada, en la que les parts poden reflexionar, dialogar i arribar a negociar.

A les dificultats habituals, els aspectes emocionals mobilitzats afegixen complexitat a l'hora de mantenir l'objecte de la intervenció per la dinàmica que es genera en el joc de transferències i contratransferències, entre missatges explícits i missatges implícits.

La intervenció des de Justícia, quan els pares han delegat la seva responsabilitat en la Llei, dóna una nova dimensió al conflicte. És des de Justícia que cal valorar si la família, el jove i el conflicte en la dinàmica relacional conserven suficients elements preservats per poder trobar la manera de resoldre la crisi i recuperar l'equilibri, sols o amb el recolzament de recursos del medi; o, per contra, cal entomar l'encàrrec i assumir la responsabilitat de decidir quin tipus de mesura és la més adient.

Al tractar-se d'una problemàtica que emergeix d'una manera recent fa que hi hagi manca d'estudis, d'un cos teòric que abasti la temàtica en tota la seva complexitat.

2. Marc Jurídic

L'entrada en vigor de la Llei Orgànica de Responsabilitat Penal del Menor, el 12 de gener de l'any 2001, va significar una gran quantitat de canvis. Tot i que posteriorment aquesta llei es citarà amb més detall, en aquest moment cal fer referència a un dels canvis més transcendents respecte de l'anterior (Llei 4/92¹): el canvi de franja d'edat de la població a la qual s'aplicarà la Llei. A la Llei 4/92, la franja d'edat dels menors subjectes d'actuació dins de la jurisdicció de menors comprenia dels 12 als 16 anys, la LORPM fixa l'edat entre els 14 i 18 anys. A la franja de 16-18 anys ens trobarem amb joves amb processos més consolidats pel que fa a les actuacions o conflictes.

3. Població objecte d'estudi

POBLACIÓ OBJECTE D'ESTUDI

- Els joves de tota Catalunya amb edats compreses entre 14 i 18 anys...
- ... als quals la fiscalia de menors (de Barcelona, Girona, Lleida o Tarragona) ha obert un o més expedients (des de l'1 de gener de 2001, fins al 31 de desembre de 2003)...
- ...per haver comès un presumpte delicte de violència contra els seus familiars, qualificat específicament com: violència en l'àmbit familiar, maltractament familiar o violència psicològica sobre familiars.

Es tracta de tots els joves que reuneixen aquestes característiques i que sumen un total de **116 joves**.

¹ Ley Orgánica 4/92, de 5 junio, Reguladora de la Competencia y el procedimiento en los Juzgados de menores.

4. Instruments de recollida d'informació per a la recerca

INSTRUMENTS DE RECOLLIDA D'INFORMACIÓ PER A LA RECERCA

- Les diligències policiaques que acompanyen la denúncia (què diu la víctima i què diu l'infractor)
- L'expedient personal i informàtic dels menors, de la Direcció General de Justícia Juvenil del Departament de Justícia
- Els resultats d'una enquesta passada als professionals que han intervingut (advocats, jutges, fiscals, cossos de seguretat i personal de la Direcció General de Justícia Juvenil)

5. Objectius de la recerca

Considerant els encàrrecs que fa la Llei del menor a l'equip tècnic, l'abordatge i l'anàlisi del cas, i per tant l'orientació de la mesura educativa respecte dels expedients referits a fets de violència domèstica, presenta per als professionals unes característiques diferencials respecte dels altres tipus de delictes. D'entrada, es dona la circumstància, que el presumpte responsable i la víctima conviuen al mateix domicili, i comparteixen un vincle de parentiu, majoritàriament són pares i fills. A més a més han de compartir les actuacions legals pertinents, es a dir, la víctima acompanya l'agressor, a la comissaria de policia, en la declaració davant del fiscal, en l'entrevista amb l'equip tècnic, en definitiva, a pràcticament totes les actuacions.

Quan intervenim assessorant o executant una mesura tenim pràcticament sempre a les dues parts davant nostre, es tracta, com és evident, d'una situació que implica -com ja s'ha dit- una important càrrega emocional. Podem pensar que els pares han donat el pas de denunciar al fill, després d'haver esgotat tots els recursos personals i, sovint, també els comunitaris. La qual cosa fa que els pares dipositin totes les expectatives de la resolució del conflicte en la justícia.

El plantejament d'objectius es concreta a partir del tipus de recerca que ens hem plantejat. Per tractar-se d'una recerca centrada en l'anàlisi i buidat dels expedients referits a tota la població dels joves que s'han atès per delictes de violència envers la seva família, durant el període comprés entre el 2001 i el 2003, s'ha plantejat com *exploratori* (aproximant-nos a les variables rellevants) i *descriptiva* (obtenció de dades relatives als casos que ens permetin treure algunes tipologies i conclusions).

Un primer pas ha estat plantejar-nos els possibles àmbits d'estudi, tenint en compte que es donen diferents moments i intervencions professionals al llarg del procediment.

OBJECTIUS DE LA RECERCA

Els aspectes a analitzar que s'han concretat en forma d'objectius són els següents:

- a) Conèixer les característiques dels menors denunciats pel tipus penal de "violència física o violència psíquica sobre familiars", i descriure el seu perfil: aspectes personals, familiars, socials i judicials.
- b) Distingir les característiques de dos grups diferenciats:
  - Aquells casos en què es tracta d'un fet aïllat i només han estat denunciats per aquest tipus de delicte.
  - Aquells que la conducta denunciada forma part d'una carrera delictiva més àmplia.

- c) Identificar possibles causes o motius d'aquest tipus de conducta:
- Si hi ha una aprenentatge de models de relació.
  - Si predominen aspectes personals i/o psicopatològics, tant del menor com de la família.
- d) Valorar la percepció que tenen els professionals dels diferents estaments que actuen al llarg del procediment judicial: jutges, fiscals, equips tècnics, policia, lletrats. Atesa l'especificitat que implica que l'agressor i la víctima formen part de la mateixa situació d'exploració i d'intervenció

6. Resultats

RESULTATS

BLOC 1. LA DENÚNCIA A LA JUSTÍCIA

El nombre de denúncies per anys:

2001: 23 denúncies
 2002: 43 denúncies
 2003: 63 denúncies

Tot i que l'any 2004 ja no és objecte d'aquest estudi, sabem que el nombre de denúncies que es van registrar va ser de 178. Aquest tipus de delictes representen el 2,9% dels delictes comesos per menors que es van denunciar l'any 2004.

No tenim prou dades per poder afirmar que hagin augmentat els delictes de violència dels joves cap als seus familiars. **Podem dir que han augmentat el nombre de denúncies i que ara els professionals registren de manera específica aquest tipus d'infracció.**

Qui denuncia i qui és la víctima?

<p>La mare és la figura familiar que més es troba implicada en posar la denúncia (75%)</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>QUI DENÚNCIA?</th> <th>POSA</th> <th>N</th> <th>%</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Mare-Pare</td> <td></td> <td>12</td> <td>10.3</td> </tr> <tr> <td>Mare</td> <td></td> <td>75</td> <td>64.7</td> </tr> <tr> <td>Pare</td> <td></td> <td>16</td> <td>13.8</td> </tr> <tr> <td>Parella mare/pare</td> <td></td> <td>6</td> <td>5.2</td> </tr> <tr> <td>Altres familiars</td> <td></td> <td>7</td> <td>6.0</td> </tr> <tr> <td>Total</td> <td></td> <td>116</td> <td>100.0</td> </tr> </tbody> </table>	QUI DENÚNCIA?	POSA	N	%	Mare-Pare		12	10.3	Mare		75	64.7	Pare		16	13.8	Parella mare/pare		6	5.2	Altres familiars		7	6.0	Total		116	100.0	<p>La mare és la principal víctima (87,8%)</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>QUI ÉS VÍCTIMA?</th> <th>N</th> <th>%</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Avis</td> <td>4</td> <td>3,4</td> </tr> <tr> <td>Germans</td> <td>3</td> <td>2,6,</td> </tr> <tr> <td>Mare. Avis. Parents</td> <td>5</td> <td>4,3</td> </tr> <tr> <td>Mare. Germans</td> <td>19</td> <td>16,4</td> </tr> <tr> <td>Mare. Pare. Germans</td> <td>7</td> <td>6,0</td> </tr> <tr> <td>Mare. Pare</td> <td>18</td> <td>15,5</td> </tr> <tr> <td>Mare. Parella mare</td> <td>4</td> <td>3,4</td> </tr> <tr> <td>Mare.</td> <td>49</td> <td>42,2</td> </tr> <tr> <td>Pare i/o altre membre</td> <td>7</td> <td>6,0</td> </tr> <tr> <td>Total</td> <td>116</td> <td>100,0</td> </tr> </tbody> </table>	QUI ÉS VÍCTIMA?	N	%	Avis	4	3,4	Germans	3	2,6,	Mare. Avis. Parents	5	4,3	Mare. Germans	19	16,4	Mare. Pare. Germans	7	6,0	Mare. Pare	18	15,5	Mare. Parella mare	4	3,4	Mare.	49	42,2	Pare i/o altre membre	7	6,0	Total	116	100,0
QUI DENÚNCIA?	POSA	N	%																																																											
Mare-Pare		12	10.3																																																											
Mare		75	64.7																																																											
Pare		16	13.8																																																											
Parella mare/pare		6	5.2																																																											
Altres familiars		7	6.0																																																											
Total		116	100.0																																																											
QUI ÉS VÍCTIMA?	N	%																																																												
Avis	4	3,4																																																												
Germans	3	2,6,																																																												
Mare. Avis. Parents	5	4,3																																																												
Mare. Germans	19	16,4																																																												
Mare. Pare. Germans	7	6,0																																																												
Mare. Pare	18	15,5																																																												
Mare. Parella mare	4	3,4																																																												
Mare.	49	42,2																																																												
Pare i/o altre membre	7	6,0																																																												
Total	116	100,0																																																												

BLOC 2. ELS FETS

Característiques de l'agressió

1. Agressió amb contacte físic (cops de puny, puntades de peu, empentes, intents d'escanyar...) (78,4% dels casos)
2. Agressió verbal: insults i vexacions (21,6% dels casos)
3. Utilització afegida d'un element intimidador en l'agressió (ús d'un ganivet) (13,8% dels casos)

Què va promoure l'agressió

1. No acceptar l'autoritat i no compliment de les normes (55,2% dels casos)
2. Demanda de diners (17,2% dels casos)
3. Demanda de diners i no compliment de les normes (15,5% dels casos)
4. Discussió i augment de la violència (12,1% dels casos)

Actitud dels familiars i del/a menor davant els fets

La majoria de les víctimes (72,4%) i dels menors (48,3%) situen la responsabilitat dels fets en l'altre

	Actitud de la víctima	Actitud del/la menor
Responsabilitat pròpia	1,7%	18,1%
Responsabilitat de l'altre	72,4%	48,3%
Co-responsabilitat	19,0%	25,0%
No consta	6,9%	8,6%
Total	100%	100%

BLOC 3. LA RESPOSTA DE LA JUSTÍCIA

Resolucions judicials que es van prendre

	N	%
Internament en centre	23	19,8
Llibertat Vigilada	25	21,6
Prestació Benefici Comunitat	5	4,3
Mediació reparació	21	18,1
No intervenció (art. 27.4)	14	12,1
Arxiu per prescripció	5	4,3
Arxiu definitiu o provisional	10	8,6
Pendent	6	5,2
Altres mesures	7	6,0
Total	116	100,0

En el 19,8% dels casos es van prendre mesures cautelars prèvies al judici, per la importància dels fets i la situació del jove i la família.

Cal destacar que un 18,1% dels casos es van amb una intervenció extrajudicial (mediació-reparació).

BLOC 4. LA REINCIDÈNCIA EN EL MATEIX TIPUS DE DELICTE

- 18 menors (15,51%) van rebre una nova denúncia posteriorment pel mateix tipus de delicte.
- 4 menors (3,44%) van rebre 2 denúncies noves posteriorment pel mateix tipus de delicte.
- Segons aquest estudi, la reincidència en aquest tipus de delicte és del 18,95%.

BLOC 5. EL PERFIL DELS JOVES

DADES GENERALS:

Gènere

Nois: 79,3%

Noies: 20,7%

3.2.- Edat

El 71,55% tenen més de 16 anys

Edat	Home		Dona	
	n	%	n	%
14 anys	8	8,7	1	4,2
15 anys	19	20,7	5	20,8
16 anys	29	31,5	8	33,3
17 anys	36	39,1	10	41,7
Total	92	100	24	100

SUBGRUPS ESPECÍFICS DE JOVES

La recerca dibuixa clarament dos grups diferenciats d'agressors:

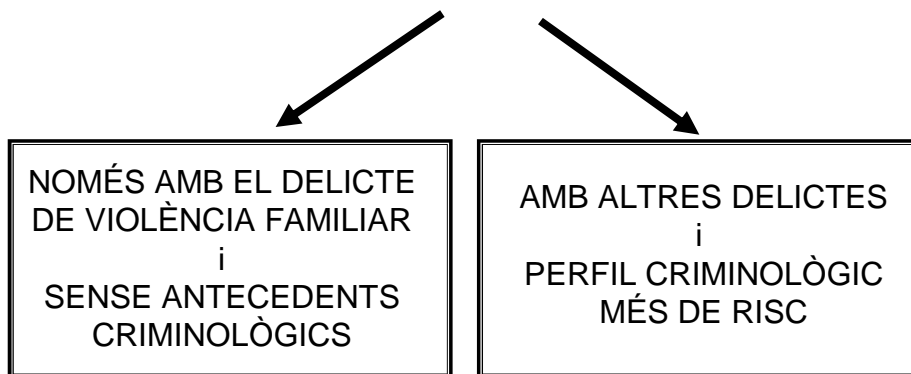
- Els que han comès, a més, altres tipus de delictes (53,4%)
- Els que només han comès aquest tipus de delicte (46,6%)

El primer grup correspon a joves que presenten més conductes de risc (dificultats en la seva història escolar, desocupació, consum de tòxics, etc.) i amb una família que ja ha requerit altres intervencions professionals i que té una situació inestable (canvis en el nucli de convivència i/o dificultats econòmiques).

El segon grup, per contra, correspon a joves i famílies sense desestructuració

aparent, el que podríem dir "normalitzades".

EL PERFIL DELS JOVES OFENSORS

NOMÉS AMB EL DELICTE DE VIOLÈNCIA FAMILIAR

EL NUCLI FAMILIAR

Famílies sense desestructuració aparent:
patró normalitzat
nucli de convivència estable
estil educatiu pares no conflictuat
no hi ha intervencions al medi

EL JOVE IMPLICAT

Joves entre 16/17 anys
Treballen
No hi ha consum de tòxics

EL CONFLICTE

Fa > 6 mesos que dura abans de la denúncia
Davant del conflicte amb el fill l'opció és la denúncia

LA RESOLUCIÓ

Programa mediació –reparació
No intervenció i arxiu
No consta reincidència

AMB ALTRES DELICTES I PERFIL CRIMINOLÒGIC MÉS DE RISC

EL NUCLI FAMILIAR

Canvis en el nucli de convivència
Situació econòmica insuficient
Estil educatiu mare: negligent/absent
Hi ha intervencions al medi prèvies

EL JOVE IMPLICAT

Dèficits cognitius
Conductes violentes a l'escola i
envers els iguals
Absentisme freqüent i canvis de centre
No fa cap activitat formativa ni laboral
Consum de substàncies legals i il·legals
Va amb grups disocials

EL CONFLICTE

Fa + 1 any i mig que dura
Hi ha altres intervencions prèvies de Justícia
Hi ha intervencions prèvies d'altres àmbits

LA RESOLUCIÓ

Llibertat vigilada
Consta segona denúncia

LES NOIES

EL NUCLI FAMILIAR

Família reconstituïda (mare, parella i germanastres)
Nou company mare estil educatiu autoritari
La víctima és la mare

EL CONFLICTE

Fa 2 anys que dura abans de denunciar
Els conflictes són dins el nucli familiar
Hi ha intervencions prèvies d'altres àmbits
Hi ha intervencions prèvies de Justícia

LA JOVE IMPLICADA

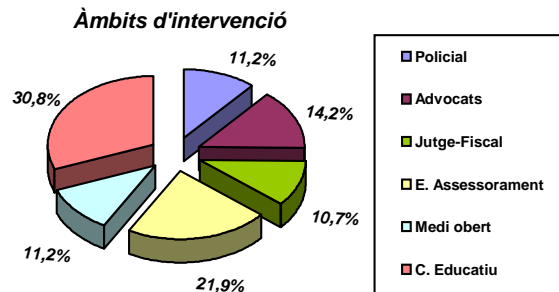
Víctima prèvia violència padrastra
No fan cap activitat formativa ni laboral
Molt temps lleure: discoteques, bars o al carrer
No es responsabilitza dels fets
Diposita la culpa a l'altre

LA RESOLUCIÓ

Llibertat vigilada
Prestacions en Benefici de la Comunitat
Hi ha segona denuncia:
per manca d'acceptació de normes
No hi ha agressió física

BLOC 6. LA PERCEPCIÓ DELS PROFESSIONALS

S'ha entrevistat un total de 169 professionals distribuïts, segons professions, de la manera següent:

El 94,1% dels entrevistats considera que la intervenció amb els joves per un delictes de violència domèstica ha de ser diferent a la que es fa per altres conductes delictives (des de l'àmbit de la salut mental, de la mediació comunitària, o de l'àmbit sociocomunitari en general).

Percepció dels professionals:

<p>JUTGES I FISCALS</p> <p>Detecten un augment de les denúncies l'any 2004</p> <p>Perceben que la família espera poca sanció</p> <p>Perceben que el jove comprèn el significat de la denúncia</p> <p>Per ells, la millor manera d'abordar el problema és la mediació comunitària</p>	<p>ADVOCATS</p> <p>Es posicionen al costat del jove (el veuen bo, altruïsta, pacífic...)</p> <p>Veuen a la víctima distant, poc implicada</p>
<p>COSSOS DE SEGURETAT</p> <p>Veuen a l'ofensor com agressiu, dolent, mentre que a la víctima la perceben com a dòcil, desvalguda.</p> <p>Perceben que la família espera molt de la Justícia</p> <p>Creuen que el/la noi/a no entén gaire el procés que es duu a terme amb la denúncia</p> <p>Pel tractament donen molta importància a la intervenció en l'àmbit sociocomunitari i en l'àmbit de la salut mental.</p> <p>Creuen en una intervenció diferenciada d'altres tipus de delictes de violència</p>	<p>EQUIP TÈCNIC</p> <p>Veuen a l'ofensor com a dominant, agressiu, impulsiu i amb descontrol.</p> <p>Veuen a la víctima com impulsiva, agressiva i preocupada.</p> <p>Perceben que la família espera molta sanció i poc tractament a la víctima.</p> <p>Detecten un augment de casos, però consideren que la problemàtica ja existia igual abans.</p> <p>Pel tractament, donen poca importància a la mediació comunitària i molta a la salut mental</p>
<p>EQUIPS DE MEDI OBERT</p> <p>Perceben que la família espera un tractament psicològic de la víctima</p> <p>Creuen que el jove comprèn el</p>	<p>EQUIPS DE CENTRE EDUCATIU</p> <p>Perceben a la víctima negativament</p> <p>Creuen que no cal una intervenció penal diferenciada.</p>

<p>significat del procés en el que es troba immers</p> <p>Creuen que el procés jurídic tindrà poca rellevància per resoldre el conflicte.</p> <p>En canvi creuen que tindrà molta importància el treball en l'àmbit sociocomunitari i en l'àmbit de la salut mental</p> <p>Creiem que cal una intervenció diferenciada d'altres tipus de delictes de violència</p>	<p>Veuen necessari un abordatge específic psicològic tant de l'agressor com de la víctima.</p> <p>Utilitzen registres d'observació específics per aquests casos.</p> <p>No detecten un augment de casos en els seus àmbits d'intervenció</p>
--	--

7. Conclusions i propostes

Conclusions	Propostes
<p>No existeix un protocol específic per aquest tipus de casos per:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ la recollida de la informació ▪ el seu tractament ▪ la presa de decisions 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Elaborar un protocol ▪ Validar la existència dels dos perfils ▪ Establir uns procediments diferenciats d'intervenció per a cadascun d'ells

La percepció que els professionals tenen sobre l'objecte de treball i els objectius que es pretenen en el desenvolupament de les seves funcions aporten dades per a l'anàlisi dels

processos de treball. S'ha fet molt evident que el contacte amb l'objecte social és un element discriminador de la representació que es té de l'objecte.

Conclusions	Propostes
<p>La percepció dels professionals és molt diferent tant:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ dels implicats ▪ com del procediment ▪ com de les necessitats a atendre, ▪ com dels llocs on atendre'ls 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Elaborar el protocol d'intervenció a partir d'un equip interdisciplinar de tots els estaments implicats, creat per fer aquest encàrrec ▪ Implementar-lo i avaluar-ne el seguiment

8. Bibliografia

ACHENBACH, T.M.; CONAUGH, Mc. *Empirically based assessment of child and adolescent psychopathology. Practical applications.* Newbury Park: Sage, 1987.

ARCHER, J.; BROWNE, K. *Human aggressions: Naturalistics Approaches.* Londres: Routledge and Kegan Paul, 1989.

BETTELHEIM, B. *No hay padres perfectos.* Barcelona:Crítica, 1994.(Drakontos)

BISQUERRA ALZINA, R. *Introducción a la estadística aplicada a la investigación educativa.*Barcelona: Promociones y Publicaciones Universitarias, 1987.

CARBALLO, R.*Violencia y ternura.*Madrid Espasa Calpe, 1988.(Colección Austral)

CASTRO, J. *Estilo educativo y psicopatología.* Barcelona: Editorial Laertes, 1996. (Cuadernos de Paidopsiquiatría, 1)

COMAS D'ARGEMÍ, D. "La família contemporània. Canvis i continuïtats". *Revista del Col·legi Oficial de Psicòlegs de Catalunya* (1994);núm.10.

ECHEBURUA, E.; CORRAL, P. *Manual de violencia familiar.* Madrid: Siglo veintiuno de España Editores, 1998.

ELEJABARRIETA, F.; PERERA, S.; RUIZ, A.*Tractaments penitenciaris per fases. La visió dels afectats.* Barcelona: Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada, 1991.

- ETXEBERRIA, J.; JOARISTI, L.; LAZASOAIN, L. *Programación y análisis estadísticos básicos*. Madrid: Paraninfo, 1990.
- FERNÁNDEZ ENGUITA, M. *La escuela a examen*. Madrid: Pirámide, 1995.
- FERRÁN ARANAZ, M. *SPSS para Windows. Programación y análisis estadístico*. Madrid: Mc. Graw-Hill / Interamericana de España, 1997.
- FREUD, S. "Tótem i Tabú". A: *Obras Completas. Tomo V*. [S.l.]: Biblioteca Nueva, 1972.
- FUNES, J.; LUQUE, E.; RUIZ, A.(et al.). *Reincidència en la justícia de menors. Avaluació internacional*. Barcelona: Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada, 1996.(Justícia i Societat, 15)
- GARCÍA FERRANDO, M. *Socioestadística. Introducción a la estadística en sociología*. Madrid: Alianza Universidad Textos, 1992.
- GARCÍA FERRANDO, M.; IBÁÑEZ, J.; ALVIRA, F. (comp.). *El análisis de la realidad social. Métodos y técnicas de investigación*. Madrid: Alianza Editorial, 1989.
- GEEN, R.G. *Human agresión*. Pacific Grove: Brooks/Cole, 1990.
- GELVAN DE VEINSTEN, S.B. *Violencia y agresión hacia los padres*. Buenos Aires: Marymar, 1998.
- GINER, S; LAMO DE ESPINOSA, E; TORRES, C. (eds.). *Diccionario de Sociología*. Madrid: Alianza Editorial, 1998.
- GONZÁLEZ LÓPEZ-VALCÁRCCEL, B. *Análisis multivariante. Aplicación al ámbito sanitario*. Barcelona: S.G. Editores, 1991.
- LEBART, I.; MORINEAU, A.; FÉNELON, J. *Tratamiento estadístico de datos. Métodos y programas*. Barcelona: Marcombo, 1985.
- LUQUE, E.; FERRER, M.; CAPDEVILA M. *La reincidència penitenciària a Catalunya*. Barcelona: Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada, 2005.(Justícia i Societat, 25)
- MACIONIS, J.; PLUMMER, K. *Sociologia*. Madrid: Prentice Hall, 1999.
- MARTÍN, E. "Los procesos de integración social de convivencia intercultural, una propuesta desde la educación no formal". *Revista de estudios de la juventud* (2003), núm.60.
- MILLON, T.; EVERLY, G.S. *La personalidad y sus trastornos*. Barcelona : Martínez Roca, 1985.
- MOLINUEVO, B.; PARDO, Y.; ANDION, O. (et al.). *Els estils educatius familiars com a factors de risc per a la inadaptació social i la conducta delictiva*. Barcelona: Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada, 2004.
- MORAL JIMÉNEZ, M.; OVEJERO BERNAL, A. (2004). "Jóvenes, globalización y posmodernidad: crisis de la adolescencia social en una sociedad adolescente en crisis". *Revista del colegio Oficial de Psicólogos. Papeles del Psicólogo* (2004), núm. 87.[Vol.25].

OSGOOD, CH.; SUCI, G.; TANNENBAUM, H. *La medida del significado*. Madrid: Editorial Gredos, 1976.

RODRÍGUEZ, E. (et al.). *Jóvenes y relaciones grupales. Dinámica relacional para los tiempos de trabajo y ocio*. Madrid: Instituto de la Juventud/Fundación de ayuda contra la drogadicción, 2002.

ROJAS MARCOS, L. *La ciudad y sus desafíos*. Madrid: Espasa Bolsillo, 1999.

ROJAS MARCOS, L. *Las semillas de la violencia*. Madrid: Espasa Bolsillo, 1998.

RUBIO CARRACEDO, J. "La psicología Moral (de Piaget a Kohlberg)". A: CAMPS, V. *Historia de la ética 3. La ética contemporánea*. 2a ed. Barcelona: Crítica, 2000.

SÁNCHEZ, A; SOUZA, A.M. *La crisis de los padres. Aportes para una reflexión en orientación vocacional*. Argentina: Universidad Nacional Tucumán, 2000.

SÁNCHEZ CHAMORRO, M. *Psicoterapia dinámica en la delincuencia juvenil*. Barcelona: Ed. Herder, 1981.

SOBRAL, J; ROMERO, E; LUENGO, A. (et al.). *Personalidad y conducta antisocial: amplificadores individuales de los efectos contextuales*. [S.l.]: Universidad de Santiago, 2000.

TIZÓN, J. *Apuntes de una psicología basada en la relación*. [S.l.]: Editorial Hora, 1982.

TOMAS, J; BARGADÀ, M; AMPUDIA, M. *Valoración de la familia en situación de crisis*. Barcelona: Editorial Laertes, 1996. (Cuadernos de Paidopsiquiatría, 1)

TRIADÓ, C. (coord.) *Psicología Evolutiva. Textos per educadors*. Barcelona: Eumo Editorial, 1993.

TRUJILLO, F.; FORTES, M.R. *Violencia doméstica y coeducación. Un enfoque multidisciplinar*. Barcelona: Octaedro, 2002.

WINICOTT, D.W. (1984). *Deprivación y delincuencia*. Barcelona: Paidós, 1984. (Psicología Profunda).

Comunicació:

PREVENCIÓ DE LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE EN L'ADOLESCÈNCIA DES DE UNA VISIÓ INFERMERA. PREVENCIÓ PER MILLORAR LA SALUT.

Margarita Petit vilà. D.U.I Montse Prat Tordera.D.U.I

INTRODUCCIÓ:

Dins la nostra tasca diària com infermeres tenim el coneixement cada dia mes cert de que la violència de gènere existeix i causa greus problemes de salut.

La prevenció de la violència de gènere per els adolescents es una manera de millorar els seus coneixements i la seva salut. Els informem dels seus orígens i els donem instruments necessaris per que siguin capaç d'identificar lai donar lis a conèixer les repercussions en la salut de les dones homes i fills que hi estan implicats..

Existeix la necessitat en l'àmbit educatiu de formar als alumnes en igualtat per incorporar-se a la vida com a persones adultes, aquesta es la tasca de la coeducació que es una forma de educar des de una visió diferent de equitat.

Des de el rol infermera treballlem la cura, la educació en la salut i la prevenció de la malaltia, tenim una Visio holística de la persona des de la visio bio-psico-social.

La violència de gènere afecta de forma biològica, psicològica i de forma social a la persona. D'aquí que sigui la infermera la que pugui donar a l'adolescent les eines per la detecció i prevenció de la mateixa. Aprofitant poder incidir en altres temes que els adolescents avui en dia els preocupa i els condiona.

Sabem que si parlem de prevenció en la violència de gènere hem de parlar de coses diferents. La concepció del propi cos biològic que farà assumir un gènere amb un rol determinat d'home o de dona.

Quan parlen de prevenció de la violència de gènere, és indispensable identificar el significat de la paraula gènere. Concepció pròpia que anem desenvolupant mitjançant les influències de la família, l'educació ,la cultura ,la religió i la societat en la que vivim. La visió dels rols de parella i familiars, la sexualitat i la pròpia vida reproductiva estan condicionats pels

estereotips de gènere que ens transmeten a través dels mitjans de comunicació, avui en dia molt propers a tots nosaltres i molt més als adolescents per la seva permeabilitat .

El concepte d'amor romàntic segueix tan viu com fa cinquanta anys o més. L'imatge que els joves perceben de si mateixos és d'igualtat, malgrat les actituds de control, i de celotipia es veuen com a "normals" inclús com a necessari per reafirmar els seus sentiments. Aquests conceptes fonamenten situacions d'abús i submissió que posteriorment poden desembocar en violència.

Experiència

Mitjançant la nostra experiència quotidiana hem pogut comprovar que l'edat de les dones que pateixen violència és cada cop més joves. Teníem l'idea de que les dones que pateixen violència són adultes, casades i amb fills. Però en el servei d'urgències on treballem, cada dia atenem més noies joves i adolescents que venen per agressions rebudes per la seva parella.

Aquest va ser el motiu que ens va pensar en fer una activitat dirigida a l'alumnat jove per que aprenguin a tenir unes relacions sanes, explicant-les els efectes que patir violència comporta en la salut i com poden detectar en les seves relacions situacions d'abús i submissió.

El curs 2005-2006 presentem la proposta al servei de salut pública de l'ajuntament de Mataró, començant a fer tallers, el primer curs en realitzem 30, l'any següent en fem 21 i aquest últim curs hem fet 40 tallers.

L'experiència ha sigut profitosa per tot, a nosaltres ens ha omplert i les escoles la consideren molt profitosa.

De forma paral·lela al taller hem fet un estudi sobre els estereotips de gènere com condicionen la seva manera de fer i pensar i com malgrat es diuen moderns hi ha unes idees molt prevalents i que costen de trencar.

Aquest estudi té dues parts, una observacional i una empírica de les que volem exposar vos els resultats.

.

HIPÒTESI:

- **La formació e informació mitjançant sessions a les escoles es una eina eficaç sobre la prevenció de la violència de gènere.**

- Els adolescents tenen clarament marcats el rols que gènere que la societat identifica. e incideixen en el seu comportament en les seves relacions.

OBJECTIU GENERAL:

- Previndrà reconèixer i aprendre a evitar la violència de gènere en els alumnes de tercer i quart d'Eso i grups de garantia social.
- Prevalença dels estereotips de gènere en els adolescents .

OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Incidència dels estereotips de gènere en les actituds dels adolescents.
- .Analitzar com aquest estereotips condicionen les seves relacions de parella.
- Analitzar el impacte de la sessió formativa pels propis adolescents .
- Detectar el grau de formació i coneixements dels adolescents sobre la violència contra les dones
- Detectar el grau d'informació dels adolescents sobre la violència.
- Analitzar el impacte de la sessió formativa en la pròpia escola.

MATERIAL I METODE:

Estudi observacional de tipus transversal del impacte de les sessions de violència de gènere en joves de tercer i quart d'eso. acollida i que els hi representa la sessió.

Un estudi empíric quantitatiu de tipus transversal ambo una anàlisi de les variables a traves del càlcul de les puntuacions dels qüestionaris per analitzar els coneixements i el impacte del estereotips de gènere en els adolescents t de 3 i 4 d'eso .Anàlisi de el impacte de la sessió .

Mostra:

Alumnes de tercer i quart d'Eso i grups de garantia social que estudiïn en les escoles on hem impartit les xerrades de prevenció de la violència de gènere "Bon rotllo " a la ciutat de Mataró i que hagin assistit a les xerrada.

Els instruments utilitzats per recollir les dades són: dues enquestes prèviament validades (totes dues a complementar per el alumnes una avanç de la sessió i una uns dies després)Els càlcul estadístic es realitza amb el suport informàtic, paquet estadístic SPSS.

RESULTATS

1. Estudi observacional

La acollida en els Centres d'ensenyança ha sigut molt bona, la participació del professorat bastant activa. Una quantitat significativa de professors estaven poc informats sobre violència de gènere..

A els alumnes els hi agrada participar manifestant les seves pròpies opinions i generant intercanvis entre companys. A Fem un rol play que els ajuda a entendre les diferents situacions empatitzant amb actituds desconegudes..

2. Estudi Empíric.

Hem realitzat 85 sessions al llarg dels cursos. 2005/6, 2006/7 y 2007/8. Amb un total de 1606 alumnes que han complimentat una enquesta prèvia a la sessió que és realitza en l'aula i una altre enquesta quinze dies després de la sessió , aquesta ultima diferenciada per sexes. Los resultats obtinguts confirmen la nostra hipòtesi, la formació i la informació a través de la sessió és un mètode eficaç en la prevenció de la violència de gènere. Els /les adolescents tenen clarament marcats els estereotips de gènere i apareix de forma clara el ideal de sexisme benivolent.

En la primera enquesta els estereotips es reflexen de forma discreta, associen la parella amb la bellesa i tenen clarament marcat l'ideal de la bellesa. Veiem que el 75,5% pensen que una noia si vol lligar ha de ser guapa i en un 78,8% que un noi ha de ser un catxes , aquestes dades són significatius $p < 0,05$.

Apareix el concepte de parella ideal en un 72% de nou son resultats significatius. Veiem però que cada curs apareix aquesta idea amb més força.

Reconeixen que és bo compartir les tasques domèstiques en un 50%, no accepten el pes de la tradició en un 70% però si creuen que a les noies se les educa d'una altre manera en un 78% amb un a $p < 0.03$

Coneixen la violència de gènere en un 92,9% encara que la veuen com una cosa molt llunyana i ho afirmen en un 93%.

En la segona enquesta post sessió reapareixen de forma mot marcada aquests estereotips malgrat hem discutit al llarg del taller els seus efectes, afloren de forma directe. Es reafirma amb el tema de la bellesa i apareixen els estereotips estàndards, amor associat al dolor- patiment en un 74%, associat a canviar a l'altre en un 56% i també apareix la idea de control mes acceptada per les noies en un 65% que pels nois.

Elles segueixen creien en l'amor ideal amb una resposta afirmativa del 84% i una $p < 0,04$. Les noies diuen i afirmen que els hi agrada que les protegeixin i ells tenen clar que han de protegir.

Creuen que l'estimació està condicionada al patiment i per tant que estimar porta una càrrega de renúncia. Un 53,4% ens diu que no i un 46,6% ho afirma. D'aquestes afirmacions tornen a ser les noies en un 26,3% qui ens contesta que Sí.

Afirmen que els jocs són exclusius per noies. Un 49,5% ens diuen que Sí i un 52,1% ens diuen que No. Si ho analitzem per sexe veiem que les noies són les que ho creuen i ho afirmen de forma més elevada. Si fem la comparativa de les dues dades veiem que és significativa $P < 0,02$. Neguen que la tradició els condicioni la seva vida. Quan els preguntem davant un terme imposant per la tradició com .- les noies només pensen amb casar-se són contundents i responen un 83% que No i un 17% que Sí. De nou és significatiu.

Elles afirmen amb un 55,9% que no els molesta el "control del mòbil", un 44,1% accepta i reconeix la trucada pel mòbil com eina de control. Si ho comparem amb els nois aquests diuen en un 66,2% que no els preocupa si elles els pregunten que fan, no se senten controlats, però en canvi amb un 66% els preocupa saber on es ella.

Reafirmen que elles tenen el poder de canviar els nois amb un 57,2% i ells diuen que sí amb un 70,1%, per tant torna a sortir l'estereotip de dona "cuidadora" que ha d'aguantar el que sigui i que creu fermament que pot fer-lo canviar.

Coneixen i reconeixen la violència de gènere en un 94%. Accepten les seves relacions com obertes i igualitàries en un 88%, elles afirmen en un 31% que "a vegades la meua parella em fa por" amb una $p < 0,04$.

CONCLUSIONS:

Els professors reben de forma positiva les sessions, ho veuen com una experiència innovadora i necessària els alumnes han pogut expressar allò que els preocupa de les seves relacions i mitjançant de les seves experiències analitzen diferents situacions que ells havien normalitzat.

Els alumnes coneixen els casos més impactants de violència, però no saben el procés que la produeix, reconeixen la força i el poder dels mitjans de comunicació en el tracte publicitari, però els costa molt reconèixer la normalització mitjançant la violència simbòlica.

En les enquestes apareixen els estereotips de forma contundent avanç i després de la sessió. El concepte de parella ideal i d'amor romàntic malgrat ho hem tractat al llarg de tot el

taller apareix de nou. Tenen molt presents els estereotips de bellesa com a canon de comportament i èxit. Estan totalment en contra de les tradicions i de les idees tradicionals, ho neguen però després les afirmen de forma més subtil i contradictòria.

Augmenta la percepció de parella ideal, apareixen de forma contundent els estereotips de protecció masculina, el concepte de "canvi" que ve imposat per les noies. L'acceptació del rol maternal cuidador versus la renúncia als projectes de treball i estudis. L'associació d'amor/dolor i l'augment de la percepció de la violència mitjançant la por de la seva pròpia parella masculina. Les noies reconeixen més la violència que no els nois, però tots dos la veuen com una cosa llunyana.

Apareixen al llarg de tot l'estudi un 15% de contestacions clarament amb tendències misògines o sexistes, un 39% que accepten el sexisme benivolent, pel que podem afirmar que els estereotips de gènere conviuen amb els adolescents de forma viva i patent.

BIBLIOGRÀFIA:

- Mujeres maltratadas, Marie France Hirigoyen, Paidós
- Feminismo para principiantes, Nuria Varela. Ediciones B.
- Tracta'm bé, Esmeralda Berbel. ed.no ficció 62.
- Rebels, ni putes ni submisses, Gemma Lienas. Empuries Narrativa.
- L'Infern de Marta, Pasqual Alapont i La Mascara del Amor de Vicente Garrido, ed. Bromera.
- Coeducación y sexismo en las enseñanzas medias. Isabel Alberdi 1987. Madrid Instituto de la Mujer.
- Analisis de los recursos desde una prepectiva no sexista. Espin, J.V. y Rodriguez Moreno, M.L. (1996)
- La Tolerància i els seus fonaments, Jordi Llimona, ed. 62
- Ética para Amador, Fernando Savater. Circulo de Lectores.
- El Valor de Educar, Fernando Savater, Circulo de Lectores.
- El rompecabezas, Miguel Lorente Acosta, ed. ares i mares.
- Mi marido me pega lo normal, Miguel Lorente Acosta, ed. ares i mares.
- Íbamos a ser reinas, Nuria Varela, ediciones b
- Las olvidadas, Angels Caso, ed. planeta.

- Historia de las mujeres en España y América Latina III , Isabel Morant, g. Gomez-Ferrer, G. Cano, d. Barrancos y A. Lavrin ed. catedra
- El poder olvidado, Fatima Mernissi, ed. ycaria antrazyt.
- L'harem occidental, Fatima Mernissi, ed. no ficció 62.
- Aprendiendo para el amor o para la violencia.Colección apertura.Elena Luque.Editorial Roure .2006.
- Feminisme a les aules.Esperança Bosch, Victoria Ferrer,Teresa Riera,Rosamaria Alberdi.Edició universitat de les Illes Balears.2003.
- El Laberinto patriarcal.Reflexiones teorico-practicas sobre la violencia contra las mujeres.Esperança Bosch,Victoria A,Ferrer,Aina Alzamora.Antrophos Editorial.2006.
- La violència a casa.Leonor Cantera,Josep M Blanch,Miguel Lorente acosta.Esther Perez,Merce Garreta.Edició Fundació caixa Sabadell.2005.
- Cuadernos inacabados.Feflexiones feministas para principios de siglo.Victoria Sau Sanchez.horas y horas la editorial.2000.
- Teoria feminista de la ilustración a la globalización.Celia Amoros.Ediciones Minerva2005.
- Cuadernos inacabados.Feflexiones feministas para la autoestima de las mujeres.Marcela Lagarde horas y horas la editorial.2000.
- Pornografia i vestits de novia.Gemma Lienas.Editorial Empuries.2007.
- Diccionario Ideologico feinista.Victoria Sau.Editorial Icaria.2000.
- Khady Mutilada.Editorial mr ediciones. 2007.
- Descalza por la vida Yolanda Garcia serrano.Editorial Roca 2007.
- El segundo sexo.Simine de Beauvoir.Edicions Catedra.1998.
- Marcar les diferencies.Victoria Sendon de Leon.Editorial Icaria 2002.
- Joves i valors.Teodor Mellen Fundació lluis carulla.Esade.
- Genero y feminismo.Desarrollo humano y democracia.Marcela lagarde .Editorial hosa y horas.2001.
- La gran diferencia y sus pequeñas consecuencias....para las luchas de las mujeres.Celia Amoros.Editorial Catedra.2005.
- Interculturalidad feminismo y educación.Rosa Cobo.Ministeri Educacio i ciencia.Fete 2006.
- Sommis de l'Harem.Fatima Mernissi editoria Columna."000.

- Aspectes emocional de les tècniques de reproducció assistida. Regina Bayo Borrás, Gemma Canovas. Col.legi Oficial psicòlegs catalunya 2007.
- Sanadoras matronas y medicas en Europa SXXII-XX Montserrat Cabre, Teresa Ortiz. 2001. editorial Icaria.
- Hijas e hijos de madres resilientes. Jorge Barudy i AP. Marquebreucq 2006. editorial Gerisa.
- El fin del mito masculino, la entrada en el siglo de la mujer. Francisco Javier Gonzalez Martin 2007. Ediciones Erasmus.
- Mascaras Masculinas. Heroes, patriarcas y monstruos. Enrique Gil Calvo 2006. Editorial Anagrama.
- Dones i homes, salut i diferències, Carme Valls Llobet. ed. columna.
- Mujeres invisibles. Carme Valls Llobet. Editorial bolsillo. 2006.
- Violencia contra la mujer, Lidia Falcon ed. círculo de lectores.

Currículum autores.

Margarita Petit vilà. D.U.I

1983- 2008 infermera a l'Hospital de Mataró. En l'actualitat infermera Coordinadora del torn de tarda en el servei d'Urgències .

Pertànyer a :

- L' INSTITUT CATALÀ DE LA VIOLÈNCIA ICEV,
- XARXA CAPS,
- METGES SENSE FRONTERES

2006, 2007 i 2008. Presentació de la sessió taller "BON ROTLLO", sobre Coneixement i Prevenció de la Violència de Gènere i les Relacions de parella. Amb alumnat de 3er i 4art d'ESO, Batxillerat, Cicles Formatius i PGS de la ciutat de Mataró.

Montse Prat Tordera. D.U.I

DIPLOMATURA EN INFERMERIA PER LA UNIVERSITAT DE BARCELONA. ESCOLA UNIVERSITÀRIA D'INFERMERIA DE SANT JOAN DE DÉU. (1986-1989)

MÀSTER EN "GESTIÓ DE CENTRES I SERVEIS DE SALUT", IMPARTIT PER LA UNIVERSITAT VIRTUAL DE BARCELONA CURSOS ACADÈMICS 2003-2005.

MÀSTER EN ADMINISTRACIÓ I GESTIÓ DE CURES D'INFERMERIA(17ª EDICIÓ)EUI STA MADRONA
fundació "la caixa" BARCELONA CURSOS 2005-2007.

DES DE OCTUBRE 2004 TREBALLA COM A SUPERVISORA GENERAL DE NIT EN EL HOSPITAL DE
MATARÓ

Comunicació sobre el projecte

“Monogràfics sobre prevenció de violència en l’entorn educatiu”

4a jornada de violència de gènere
La prevenció amb joves, un projecte de futur

Autors/es: Caterina Cortés, Toni Albújar, Àngels Castellà

Institució: Consell Comarcal del Montsià

Servei:

Àrea d’Atenció a les Persones del Consell Comarcal del Montsià

1. Introducció

El projecte que presentem en aquesta comunicació rep el nom de “*Monogràfics sobre prevenció de la violència en el món educatiu*” i respon inicialment a la necessitat de treballar amb la població juvenil de la nostra comarca per tal de fer èmfasi en la prevenció de qualsevol forma de violència, en especial les violències contra les dones.

A més a més, respon també a la voluntat de fer realitat un treball transversal entre els diferents departaments i àrees que formen part del Consell Comarcal del Montsià, optimitzant d’aquesta forma els recursos existents i potenciant el treball en xarxa.

El projecte va ser impulsat des de l’àrea d’atenció a les persones del Consell Comarcal del Montsià, que integra les àrees de mediació comunitària, polítiques d’immigració i servei

d'atenció a les dones, en col·laboració amb el departament de joventut de la mateixa institució.

El projecte consisteix amb una sèrie de monogràfics que s'ofereixen de forma complementària als cursos de formació de monitor/a en el lleure que organitza el Departament de Joventut del Consell Comarcal del Montsià.

Aquests monogràfics s'han estructurat al llarg del 2008 en coordinació amb els cursos de monitor/a en el lleure i han tingut una acollida important entre l'alumnat, la majoria d'ells i elles persones joves de la nostra comarca.

2. Context

Context geogràfic: La Comarca del Montsià

La comarca del Montsià, situada a l'extrem sud de Catalunya, compta actualment amb una població de 67.834 persones, segons dades de l'IDESCAT de l'any 2007.

La nostra és una comarca de caràcter semi-rural que compta amb 12 municipis de característiques molt diferenciades en relació a la seva població, anant des del més de 20.000 habitants d'Amposta fins als aproximadament 450 de Freginals.

En aquest context socio-demogràfic, els serveis mancomunats que s'ofereixen des del Consell Comarcal del Montsià esdevenen essencials per a moltes d'aquestes poblacions que no disposen de potencial demogràfic suficient per a endegar-los de forma autònoma.

Història prèvia del projecte

Els monogràfics sobre la prevenció de la violència en l'entorn educatiu, comptaven amb l'experiència prèvia: un monogràfic sobre prevenció de violència masclista que es va dur a terme l'estiu de 2007. Aquest monogràfic, en el què es treballava únicament el fenomen de la violència masclista, va ser molt ben rebut pels i les alumnes dels cursos de monitor/a en el lleure i aquest fet va propiciar que ens plantegéssim programar-ne de nous com a una

activitat ampliada i de caràcter més estable de cara al Pla Comarcal de Joventut de l'any 2008.

Context propi del projecte

En el moment de reconduir aquest projecte de cara al 2008, des de la Coordinació de l'Àrea d'atenció a les persones es va plantejar la possibilitat de donar-li una orientació en els continguts més general, que pogués abastar la prevenció de diferents formes de violència que es produeixen en les nostres societats, tractant-les de forma diferenciada.

Com ja hem comentat en la introducció, el projecte sorgeix de tres serveis que formen part de l'àrea d'atenció a les persones: Servei d'Informació i Atenció a les dones (SIAD), Pla Comarcal d'Immigració, Servei de Mediació Comunitària del Consell Comarcal del Montsià.

La dificultat metodològica principal del projecte va consistir doncs en trobar aquells punts en comú, sobre els què tot tipus de violència troba el seu punt de partida.

Aquests punts en comú els vam trobar en uns grans elements socials que vàrem emmarcar en grans categories que són:

- La diferència, entenent que aquest és un fenomen inherent a la naturalesa i generador de riquesa, tot i que sovint pot ser culturalment utilitzat per a la construcció de l'altre, el/la diferent” com a enemic.
- El conflicte: entenent que sovint la forma de gestionar el conflicte pot conduir a l'ús de les violències.
- Els prejudicis i estereotips, entenent que són aquests “instruments socials” els que ajuden a legitimar les violències contra les persones.
- Els agents enculturitzadors, agents i estructures que dintre d'una societat s'encarreguen de transmetre tots aquells valors i directrius culturals.

D'alguna manera, la proposta dels monogràfics consisteix justament en oferir als i les alumnes una visió general sobre quins processos socio culturals es troben en l'arrel de les violències contra les persones, per a entrar després al detall de les violències específiques, fent especial èmfasi en el fenomen de la violència contra les dones.

A més a més, a l'hora de plantejar els continguts del monogràfic havíem de tenir la capacitat per a traduir en llenguatge teòric el que és el contingut de la nostra pràctica

quotidiana com a tècnics/ques de l'àmbit de l'atenció a les persones i la prevenció de les violències.

Per aquest motiu es va pensar amb la idea de transmetre tant a educadors/eres com gent jove tots aquests continguts, realitzant uns monogràfics per a tota aquella gent interessada en el món del lleure. La dificultat radicava aquí en transmetre uns coneixements a través dels quals els i les joves monitors/eres aprenguessin a gestionar diferents aspectes pel que fa a la dinàmica de les classes i a la vegada aplicar diferents dinàmiques i formes de treball que puguin permetre als més petits reflexionar sobre certs aspectes de la vida quotidiana.

3. Objectius

Objectiu general

Sensibilitzar a la població jove de la comarca del Montsià al respecte de la prevenció de totes les formes de violència contra les persones, especialment la violència masclista.

Objectius Específics

Dotar als i les alumnes dels cursos de monitor/a en el lleure de les eines per a treballar en la seva activitat educativa la prevenció de la violència contra les persones, especialment la violència masclista.

Dotar als i les alumnes dels cursos de monitor/a en el lleure del Montsià d'eines per a la gestió assertiva i no violenta dels conflictes interpersonals

Proporcionar un espai de reflexió dirigit a les persones joves de la nostra comarca al voltant de les bases socio culturals que sostenen i legitimen la violència contra les persones, treballant especialment per la introducció d'un canvi cultural orientat cap a la no-violència.

4. Metodologia

Com ja hem comentat en l'apartat de context, la definició de continguts del monogràfic va anar d'allò més general (que podíem compartir els tres serveis implicats en el projecte), fins a allò més concret i/ o específic.

D'aquesta forma el disseny final del programa dels monogràfics va quedar establert de la següent manera:

1a Sessió (durada 5 hores)

1. Estereotips i prejudicis
2. El conflicte
  - a. Definició
  - b. Actitud davant el conflicte
  - c. Elements d'anàlisi
3. Formes d'abordar el conflicte
  - a. El diàleg i la comunicació
  - b. La mediació
  - c. La violència

2a Sessió (durada 5 hores)

1. La interculturalitat
  - a. Què entenem per la cultura?
  - b. Diferències entre interculturalitat i multiculturalitat
  - c. Què és la comunicació intercultural
  - d. Eines per a aconseguir una comunicació intercultural eficaç
  - e. Estratègies per a fomentar actituds interculturals positives a l'aula
2. Prevenció de violència masclista en l'entorn educatiu
  - a. Introducció referent als valors de la societat patriarcal
  - b. El fenomen de la violència masclista
    - Definició
    - El cicle de la violència
  - c. La prevenció de la violència masclista en l'entorn educatiu
    - Consideracions en torn a la co-educació
    - Eines per a la intervenció

Com es pot interpretar en aquest "guió del contingut" els punts 1 i 2 són els que fan referència als continguts generals i compartits entre els tres tècnics, mentre que la resta de punts es dedicaven a temàtiques concretes de cadascuna de les àrees implicades.

Així doncs, el punt 3. formes d'abordar el conflicte, va ser impartit per la professional del servei de mediació comunitària, que va treballar aprofundint en les tècniques per a la resolució no violenta de conflictes. El punt 4 estava conduït pel tècnic de l'àrea d'immigració del consell, que va treballar de forma específica els prejudicis racials i culturals (el paper de les dones) i la forma de treballar per una convivència efectiva entre cultures.

Per últim el darrer punt i que tanca el monogràfic, és el dedicat a la prevenció de la violència masclista. En aquest àmbit, i com es pot deduir del guió, es va fer referència explícita als valors de la societat patriarcal com a elements que legitimen i perpetuen la violència contra les dones. Es treballava també el cicle de la violència contra les dones, per tal de donar als/les alumnes eines per tal d'identificar les diferents fases del cicle . Finalment es treballava de forma específica com es pot abordar la prevenció de la violència contra les dones en l'entorn educatiu, fent especial esment a la coeducació com a principal eina per al canvi de valors.

Respecte a l'**estructura de les sessions** dels monogràfics, aquests van estar estructurats en dues sessions d'una durada de 5 hores cadascuna. La part comuna, corresponent als punts 1 i 2 del guió presentant anteriorment, es duia a terme per dos formadors/ eres, mentre que les tres parts següents es duïen a terme per cadascun/a dels/les tècnics/ques especialistes.

En el transcurs de les classes vam preparar tant material teòric com dinàmiques pràctiques per tal de què els/les alumnes poguessin treballar eines per poder-les aplicar en posterioritat en la seva tasca de monitors/eres.

5. Resultats

El principal resultat obtingut ha estat l'organització i implementació amb èxit de cinc Monogràfics sobre la Prevenció de les violències en l'entorn educatiu, estructurats en paral·lel a l'oferta de cursos de monitor/a en el lleure que organitza l'àrea de joventut del Consell Comarcal del Montsià.

L'índex de participació dels monogràfics ha estat de 25 alumnes per curs. Per tant, 12 participants dels quals un 80 % eren joves d'entre 14 (premonitors) i 30 anys.

A més a més, i en el moment de valorar l'impacte de les actuacions realitzades, no només hem de tenir en compte l'impacte que haurà tingut sobre les persones que han participat directament en els monogràfics, sinó l'impacte que podrà tenir en la pràctica educativa que aquestes persones, a la seva vegada, puguin tenir en el seu àmbit de treball (el món de l'educació en el lleure). D'aquesta forma aconseguíem un efecte multiplicador, entenent que aquestes persones eren persones claus, en tant que no només són receptors/ eres de la informació del monogràfic, sinó que, a la mateixa vegada, esdevenen agents educatius i, per tant, transmissors de valors.

La idea justament és que, a través d'aquestes actuacions de sensibilització, pretenem tallar simbòlicament aquesta cadena perpetuadora de valors que tenen com a finalitat la legitimació de la violència en vers les persones, especialment en el cas del fenomen de la violència masclista.

Sota el nostre punt de vista els elements innovadors i que doten al present projecte d'un valor afegit són:

- **La transformació de la pràctica a la teoria.** Amb aquesta frase ens referim a què som els i les tècniques que treballem en aquests àmbits de forma quotidiana els qui dissenyem i impartim la formació, la prevenció i la sensibilització a les persones joves de la nostra comarca. Per tant, aquesta formació està impregnada d'un caràcter molt pràctic.
- **La forma d'accés al col·lectiu de població jove:** Amb aquest projecte hem intentat accedir a un col·lectiu clau de persones joves, a través de l'oferta d'un monogràfic que complementava la seva formació en educació en el lleure, de forma que els ha resultat molt més atractiva aquesta formació que si l'haguéssim ofert desvinculada dels cursos de monitor/a en el lleure. Pensem doncs que aquest element ha afavorit l'èxit en la participació.

- **El treball transversal:** sense cap mena de dubte, un dels èxits del present projecte ha estat i continua essent el treball transversal entre àrees del mateix departament i entre diferents departaments de la nostra institució. Pensem que el nostre projecte és un exemple clar de com la tant anomenada "transversalitat" es pot dur efectivament a la pràctica.
- **L'efecte "multiplicador" de la sensibilització:** aquesta formació s'ha dut a persones joves que, a la seva vegada, esdevindran agents educatius informals en els espais i casals d'estiu de la comarca. Per tant, entenem que sensibilitzar-los i sensibilitzar-les a ells i ells és fer-ho també, indirectament als nens i nenes que educaran. .

6. Bibliografia

Pàgines web:

<http://www.xtec.cat/>

<http://www.edu365.cat/>

<http://www.childtopia.com>

http://www.educacionenvalores.org/herramientas_didacticas.php3

<http://www.alteris.org>

Articles:

"Estereotips i prejudicis" Miquel Rodrigo Alsina Catedràtic en teoria de la comunicació (UAB)

"Els prejudicis com a causa de violència" Maria canet, Yolanda Gracia, Núria Olivella, Judit Bagó, Jordi Rodríguez

"Abstract: Prejudici" Estudis de Sociologia

"La comunicació intercultural" Josep Rodrigo

"Estrategias para fomentar actitudes interculturales positivas en el aula" Gloria Rojas Ruiz, profesora de la facultad de Ciencias de la Educación y Humanidades Universidad de Granada Campus de Melilla

Altres:

“Materiales didácticos para la prevención de violencia de género en la Educación Primaria” de l'autora Pilar Jiménez i aragonés i editat per La Consejería de Educación y Ciencia de la Junta de Andalucía.

Breus Currículums

- **CATERINA CORTÉS SABATÉ:** Diplomada en Treball Social, Facultat de Ciències Jurídiques de la Universitat Rovira i Virgili (Tarragona) el 2004. Master en Mediació i Resolució de Conflictos, Fundació Pere Tarrés (Barcelona) el 2008. Des del març del 2007 desenvolupa la seva feina com a tècnica de mediació comunitària al Consell Comarcal del Montsià. Amposta.
- **ANTONI ALBÚJAR FONT:** Diplomant en Treball Social, Universitat Ramon Llull el 2002. Postgrau de treball social i educatiu amb immigrants, Fundació Pere Tarrés el 2003. Des de juliol de 2007 desenvolupa la seva feina com a tècnic del Pla Comarcal de polítiques migratòries al Consell Comarcal del Montsià. Amposta.
- **ÀNGELS CASTELLÀ CASTELLÀ:** Llicenciada en Psicologia per la Universitat Autònoma de Barcelona l'any 2001. Actualment cursant el Master oficial d'Estudis de dones, gènere i ciutadania per l'Institut Interuniversitari d'Estudis de Dones i Gènere. Des del març de 2007 desenvolupa la seva tasca professional com a Coordinadora del Servei d'Informació i Atenció a les Dones del Consell Comarcal del Montsià.

Curs 2007-2008
Programa Municipal per a la Dona

1. Presentació

Aquest document recull l'avaluació del Projecte "Bons Tractes" de prevenció de la violència contra les dones, realitzat durant el curs 2007-2008 en la ciutat de L'Hospitalet.

El projecte presenta un seguit d'accions adreçades a població jove i a població adulta. Les accions dels projectes fan referència a visibilitzar la violència contra les dones, qüestionar creences que ajuden a la seva perpetuació i donar elements des de l'educació

emocional i l'educació en valors per potenciar relacions basades en el respecte i la llibertat.

Els objectius del projecte són:

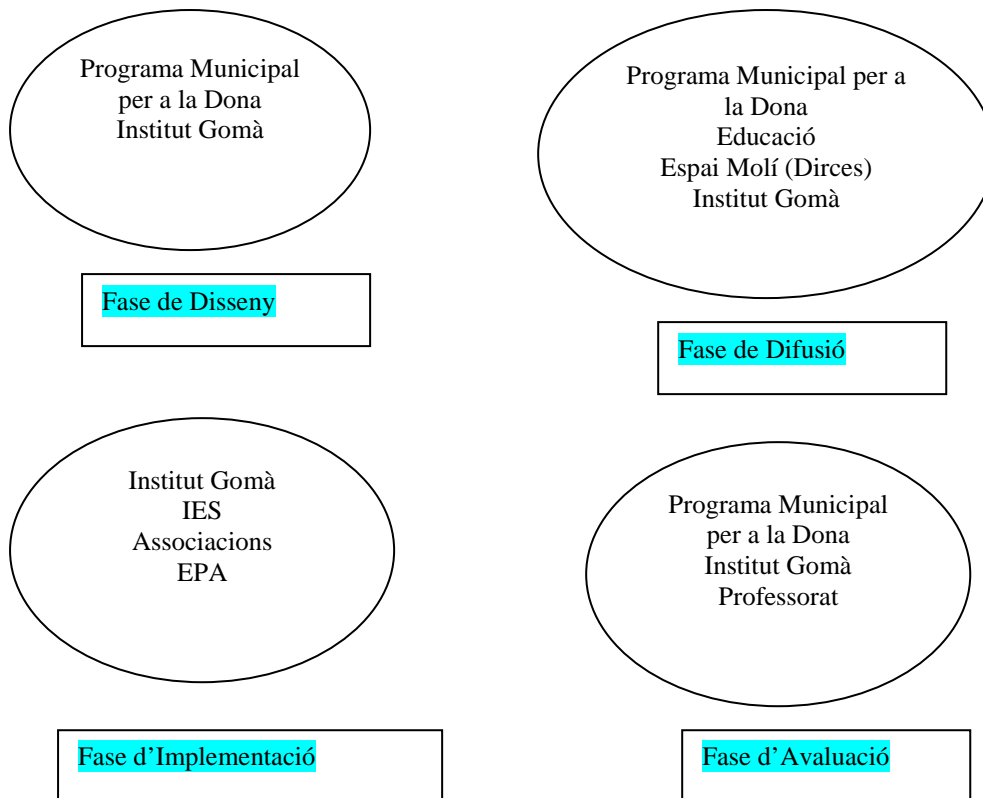
- Donar a conèixer el fenomen de la violència contra les dones.
- Adreçar les accions del programa tant a homes com a dones, a nivell comunitari i tenint en compte la diversitat cultural.
- Afavorir la detecció de situacions de violència contra les dones.
- Promoure la modificació dels mites i creences que sustenten aquesta situació.
- Potenciar habilitats personals per a l'afrontament pacífic dels conflictes.
- Afavorir relacions humanes basades en valors com el respecte, la igualtat de drets i la llibertat.
- Oferir formació en el terreny de la intel·ligència emocional i de l'educació en valors.

2. Avaluació

El procés del projecte ha seguit diferents fases:

Fase de disseny	Octubre de 2007
Fase de difusió	Novembre-Desembre de 2007
Fase d'implementació	Desembre de 2007-Juny de 2008
Fase d'avaluació	Juliol de 2008

El resultat del projecte ha estat la suma de diferents agents i participants en les diferents fases:

Fase de Disseny

Tallers per a població jove

- Què en saps de la violència contra les dones?
- Com són una dona i un home ideals?
- Millora la teva autoestima
- Educació Emocional
- Stop a les relacions abusives
- Com eradicar la violència de les relacions?

Tallers per a població adulta

- Educació emocional
- Empapa't d'autoestima
- Barallar-se sense perdre els nervis
- Dependència emocional
- I la ventafocs es va convertir en princesa

Fase de Difusió

Tríptic del projecte

Trucades i visites a IES concertats

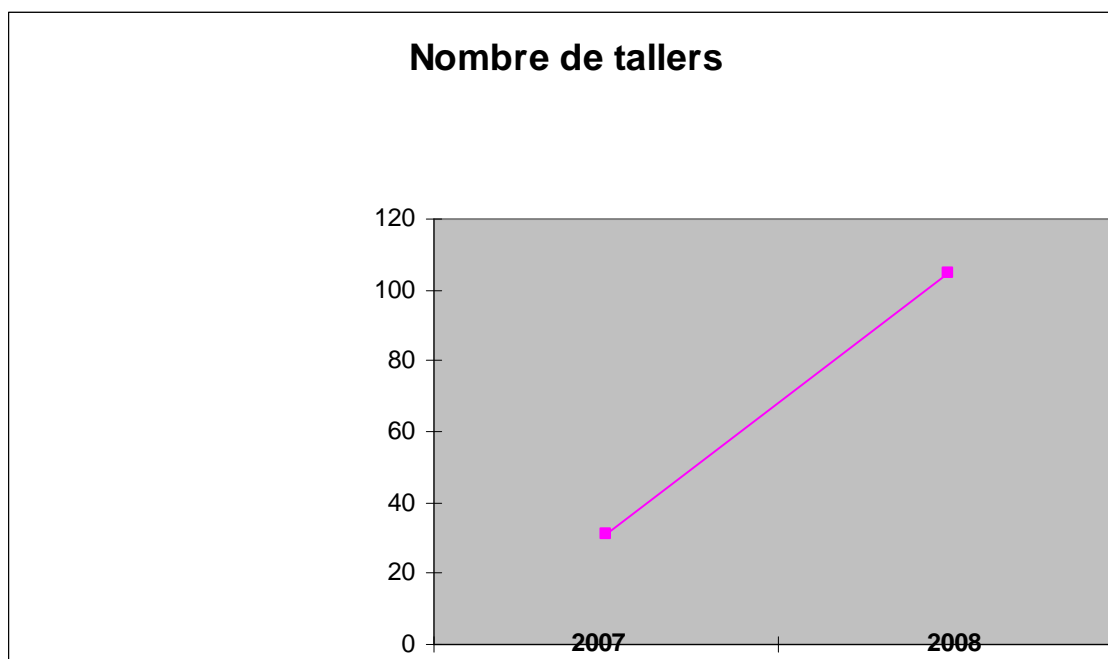
Difusió per fitxa "Intro", del Departament d'Educació

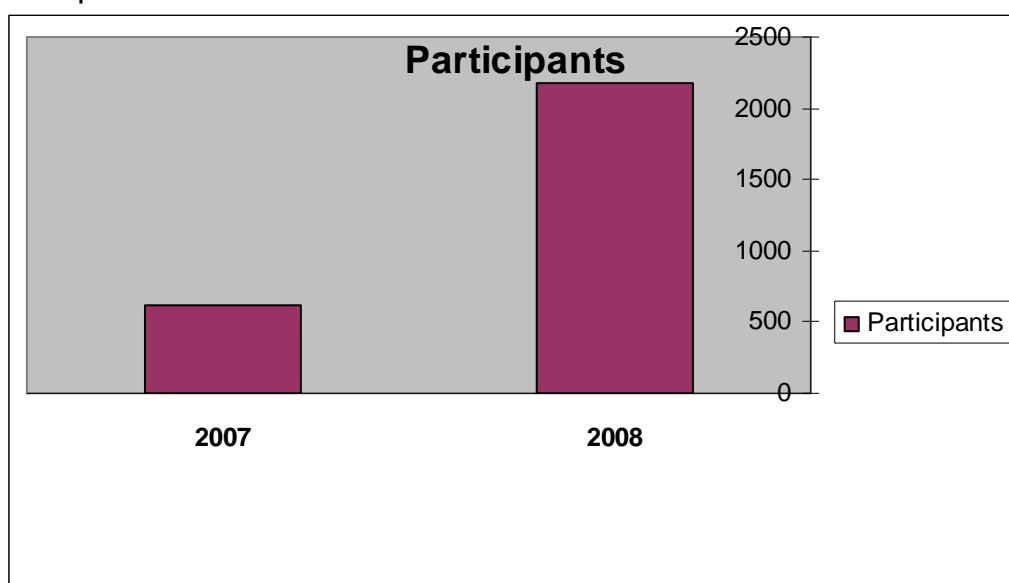
Difusió per Dirces del Punt Juvenil "Espai Molí"

Fase d'Implementació

El nombre de tallers realitzats ha estat de 105, 81 del quals s'han realitzat en centres d'educació secundària. Aquest nombre ha suposat un increment superior al 300% respecte de l'any anterior.

El nombre total de persones que han participat en les accions ha estat de **2.171**, xifra que ha triplicat la del curs anterior.

En quan a la metodologia els tallers adreçats a joves es realitzaven en parelles mixtes co-educatives. L'activitat es desenvolupava mitjançant dinàmiques de grup, treball individual i treball en grup. Cada taller s'emmarcava dins del projecte global, establint una connexió entre el tema proposat i l'objectiu del programa. En cada taller es realitzava un recull de les idees del grup respecte del tema, es contrastava amb d'altres fonts i es feia una conclusió o devolució final.

Els tallers adreçats a instituts s'han desenvolupat en una sessió de dues hores, mentre que els dirigits a població adulta s'han realitzat en 4 sessions per tema.

En els centres educatius ha estat fonamental la presència del professorat en les activitats. El professorat ha estat qui ha valorat el grau de satisfacció dels tallers. En els tallers adreçats a població adulta s'ha recollit l'opinió de tots els participants. Durant els tallers s'ha procurat que totes les conductes de les persones facilitadores fossin congruents amb el missatge d'igualtat, inclòs el llenguatge i l'actitud de respecte i diàleg.

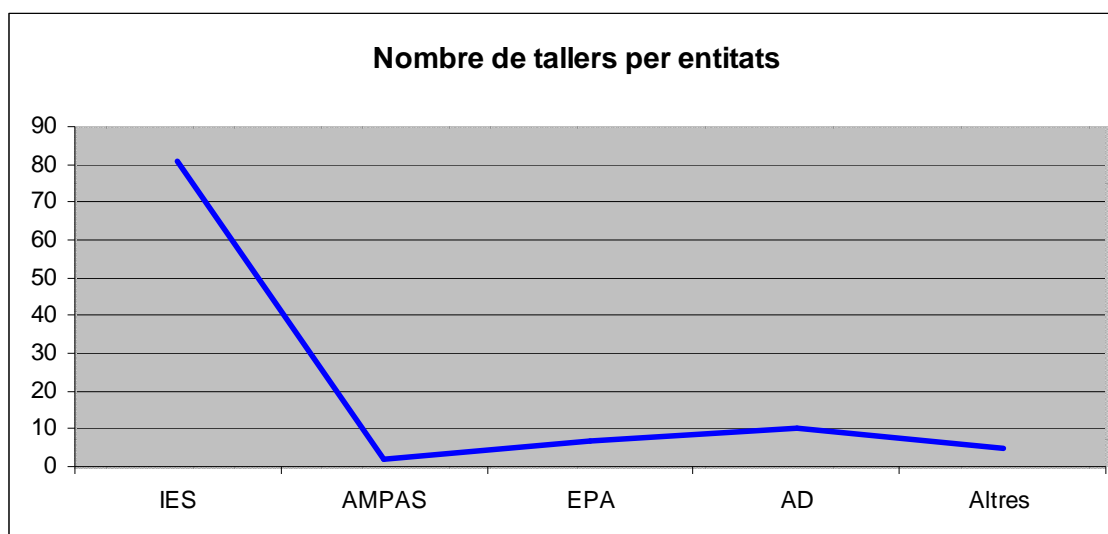
Cada entitat ha pogut sol·licitar les accions que fossin del seu interès, adaptant el projecte, amb criteris de flexibilitat, a cada organització.

En el desenvolupament del projecte han estat fonamentals el treball en xarxa i de forma coordinada entre els diferents agents.

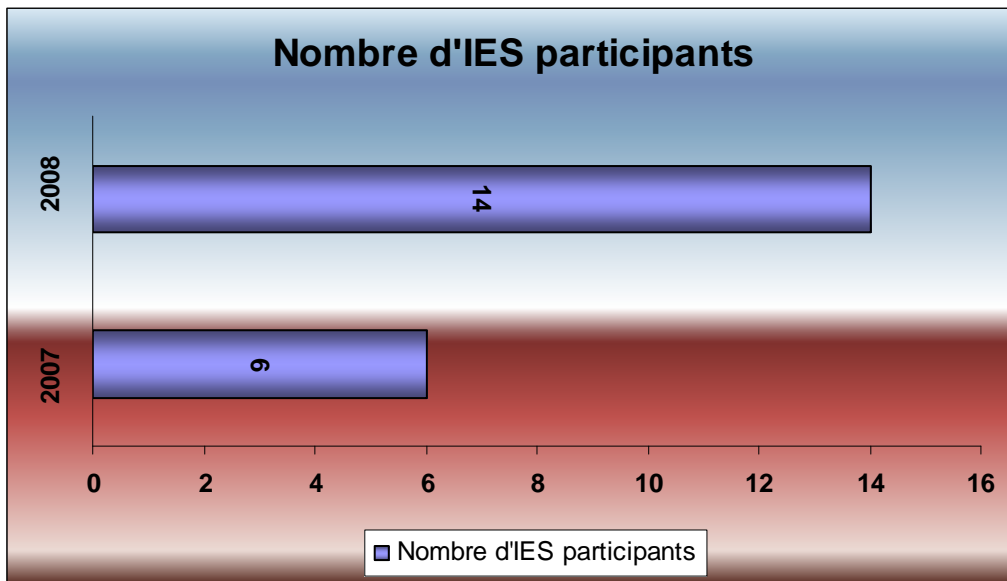
Fase d'Avaluació

Entitats sol·licitants de les accions

Associacions de Dones	7
Escoles de Persones Adultes	3
Instituts d'Educació Secundària	14
Altres	2
TOTAL	26

La participació d'instituts d'educació secundària s'ha multiplicat per un 2,3 respecte a l'any 2007.

Les entitats que han participat han estat:

Instituts d'Educació Secundària

Joan XXIII
 Escola Lope de Vega
 Apel·les Mestres
 Eugeni D'Ors
 Centre Canigó
 St. Jaume de la FEP
 Sta. Eulàlia
 Joan Miró
 Can Vilumara
 Eduard Fontseré
 Pedraforca
 Llobregat
 Rubió i Ors
 Margarida Xirgu

Escoles de Persones Adultes

EPA La Florida
 EPA St. Ramón
 EPA Can Serra

Associacions

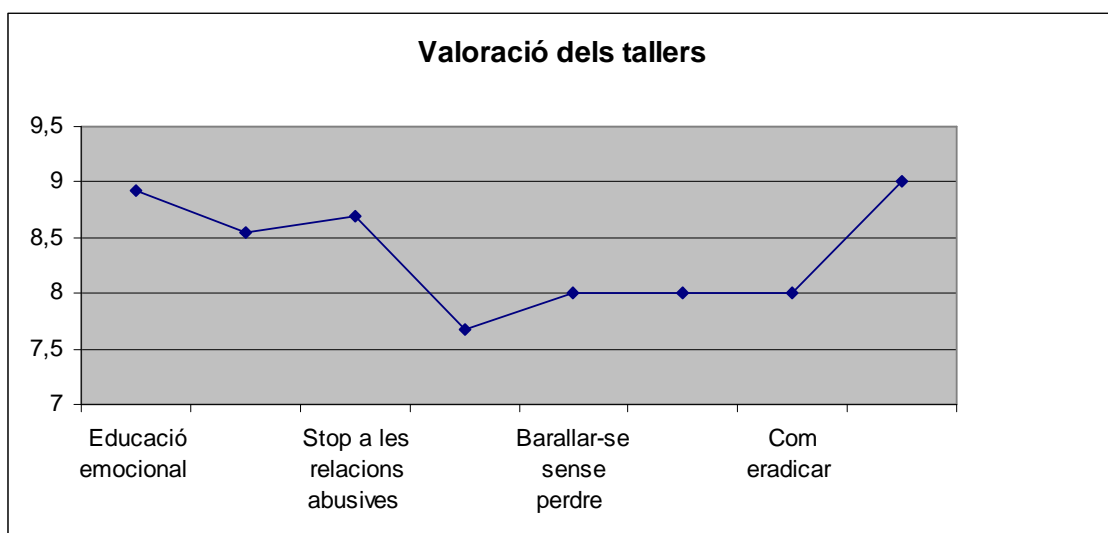
Grup de Dones de Collblanc
 Associació Vivències

Associació Vídues
 Grup de Dones del Gornal
 Associació AEMA
 Grup de Dones Eurodona
 Associació Wafae

Temes sol·licitats

Educació emocional	35
Autoestima	28
Stop a les relacions abusives	25
Com són una dona i un home	7
Barallar-se sense perdre	4
Educació en valors	2
Com eradicar	2
I la ventafocs	1
Què en saps	1

La valoració dels tallers ha obtingut una puntuació mitja de 8,35 en una escala de 0 a 10.

3. Conclusions

L'increment exponencial de les demandes d'activitats coeducatives, adreçades a la prevenció de la violència contra les dones, per part de les institucions educatives, constata la necessitat de programes de prevenció primària.

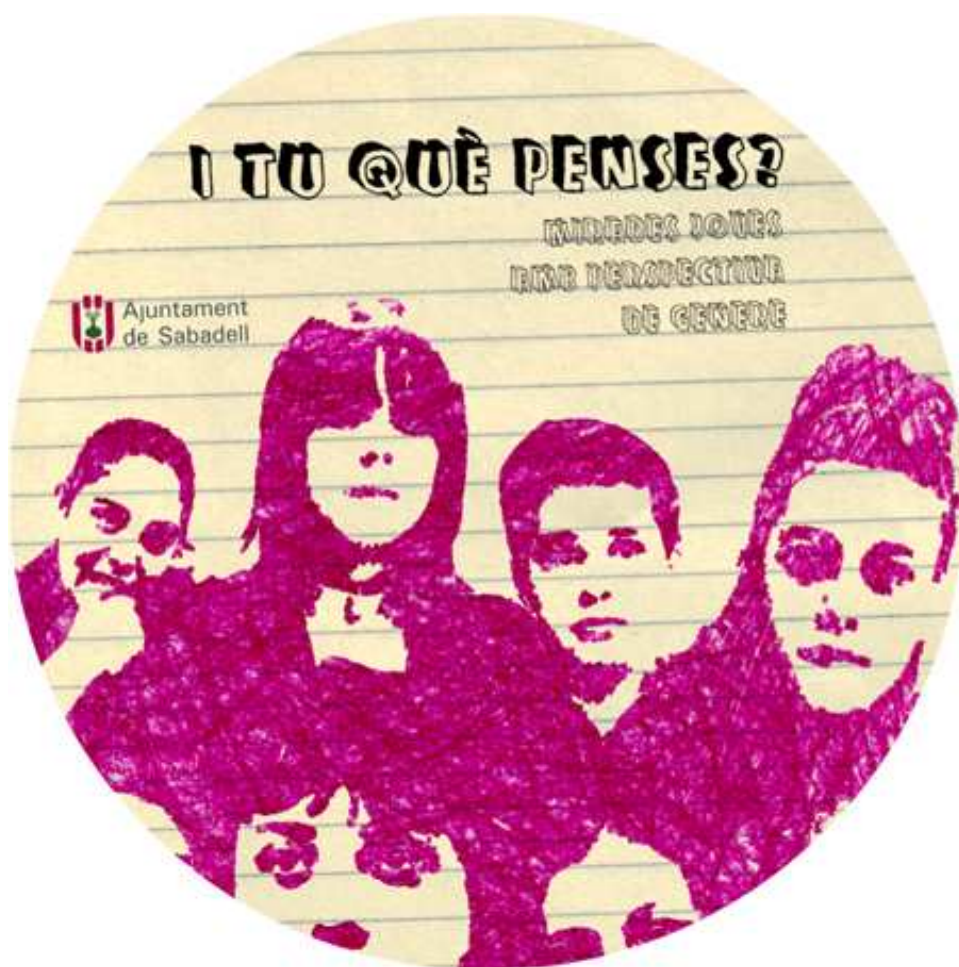
Les accions més demandades han estat les més generals o inespecífiques (autoestima i educació emocional), mentre que totes les accions ofertades que abordaven directament el fenomen de la violència han estat molt menys demandades.

La difusió i coordinació han estat claus en el desenvolupament del projecte, i considerem que si aquests dos aspectes milloren i s'incrementen, les repercussions de futures accions seran majors. Considerem que cal incrementar la comunicació amb el professorat abans i després de les accions, per augmentar l'impacte de l'acció en el centre educatiu.

Durant la realització dels tallers hem pogut comprovar la vigència dels estereotips sexistes entre l'alumnat i detectar situacions de relacions abusives entre el grup.

Històricament, les accions que lluitaven contra la violència vers les dones, focalitzen el seu missatge en les pròpies dones, per prevenir calia que fossin més assertives, que tinguessin més autoestima, que tinguessin més poder... Semblava que la violència es produís perquè elles tenien alguna carència. Considerem que hem de canviar aquest enfoc. La violència contra les dones és responsabilitat de tothom, tothom hi estem implicats. Potser és hora d'ampliar l'anàlisi i interrogar-nos per les carències dels homes.

PROJECTE AUDIOVISUAL:

AUTORES

Marta Farrés Falgueras

Lucía Solís Cardoso

Laura Cañadell Castellà

CURRÍCULUM VITAE

MARTA FARRÉS FALGUERAS és Tinenta d'Alcalde de Relacions Ciutadanes i Espai Públic i Regidora d'Igualtat Dona-Home i Joventut de l'Ajuntament de Sabadell.

És llicenciada en ciències Polítiques i de l'Administració per la Universitat Autònoma de Barcelona (especialització en Administració i polítiques públiques i relacions internacionals). Ha cursat estudis superiors de Protocol i Relacions.

LUCÍA SOLÍS CARDOSO és la Cap del programa d'Igualtat Dona-Home de l'Ajuntament de Sabadell.

És diplomada en Graduat Social per l'Escola Social de Barcelona i ha realitzat el "Postgrau de Desenvolupament Econòmic, Local i Regional" de la Universitat de Barcelona. Actualment està cursant la llicenciatura de Ciències del treball de la Universitat oberta de Catalunya.

LAURA CAÑADELL CASTELLÀ és l'Agent Local d'Igualtat de l'Ajuntament de Sabadell.

És llicenciada en Pedagogia per la Universitat Ramon Llull. Ha realitzat el "Postgrau en Gènere i Igualtat" de la Universitat Autònoma de Barcelona i el "Màster en estudis de la llibertat femenina" del Centre de Recerca de dones Duoda de la Universitat de Barcelona.

INSTITUCIÓ QUE PRESENTA COMUNICACIÓ:

Ajuntament de Sabadell

Programa d'Igualtat Dona-Home

C/. Vidal, 146

08208 Sabadell

Telèfon: 937246168

Fax: 937175429

Correu electrònic: igualtat-dona-home@ajsabadell.cat

1. INTRODUCCIÓ

La present proposta de comunicació s'emmarca dins la "4ª Jornada de violència de gènere: la prevenció amb joves, un projecte de futur" organitzades pel Programa Municipal per a la Dona de l'Ajuntament d'Hospitalet.

L'any 2007, i en motiu del Dia internacional de la Dona, el Programa d'Igualtat Dona-Home de l'Ajuntament de Sabadell, juntament amb l'Observatori Europeu de la Televisió Infantil, va engegar un projecte de prevenció amb persones joves de la ciutat de Sabadell que porta per nom "I tu què en penses? Mirades joves amb perspectiva de gènere". Es va tractar d'elaborar un DVD pedagògic que servís per recollir les opinions de la gent jove en matèria d'igualtat, alhora que crear un instrument educatiu per tal de seguir treballant en la prevenció de la violència contra les dones entre les persones joves.

En un primer moment es va intentar treballar dins l'àmbit educatiu formal, però veient i detectant les dificultats d'entrar a formar part de les planificacions i del currículum es va optar per portar a terme el projecte en l'àmbit educatiu no formal.

El projecte audiovisual es va portar a terme en 5 Espais Joves de la ciutat de Sabadell, fet que va ser possible gràcies al treball transversal entre la Regidoria de Joventut i la d'Igualtat Dona-Home.

El DVD recull les opinions de diferents noies i nois que per parelles o en grups de tres anaven responent una sèrie de preguntes que des del Programa d'Igualtat Dona-Home vàrem elaborar. Els temes que es van tractar van ser variats i es va treballar sobretot el sexisme, les relacions de parella, la violència envers les dones, l'entorn familiar i la discriminació per raó de sexe.

En total es van entrevistar 31 noies i 30 nois d'edats compreses entre els 12 i els 20 anys. Abans de l'entrevista es portava a terme una dinàmica per treballar de manera conjunta els rols i els estereotips sexistes.

El resultat és un DVD d'una durada de 25 minuts on les noies i els noies pensen i reflexionen amb perspectiva de gènere, i ens donen la seva opinió més fresca i sincera sobre la temàtica que ens ocupa.

Entenem la violència de gènere com qualsevol acte adreçat a les dones que pugui tenir un dany o perjudici, pel sol fet de pertànyer al sexe femení. Per tant, entenem que qualsevol forma de discriminació vers les dones, ja sigui pobresa femenina, acomiadaments per embaràs, assetjaments, violacions, desigualtat salarial, entre d'altres, són exemples de violència contra les dones.

Des del Programa d'Igualtat Dona-Home de Sabadell hem apostat, des de fa ja 8 anys, per treballar amb el col·lectiu de gent jove. Aquest treball, a part del DVD, són una sèrie de tallers de prevenció sobre temes ben diversos: Violència de gènere i relacions abusives; els sabers de les dones al llarg de la història; conciliació de la vida familiar i laboral; i estereotips sexistes.

Creiem que l'elaboració del DVD ha estat un projecte innovador ja que ens aporta nous coneixements sobre com percep la gent jove la violència contra les dones i les desigualtats, alhora que ens dóna noves vies per tal de seguir treballant amb aquest col·lectiu.

Des de la Regidoria d'Igualtat Dona-Home de Sabadell apostem, doncs, per sensibilitzar i prevenir. Creiem que sensibilitzant, entenent la sensibilització com el conjunt d'accions pedagògiques encaminades a generar canvis en l'imaginari social que ens permetin avançar cap a l'eradicació de la violència vers les dones, no n'hi ha prou. Amb el col·lectiu de gent jove també s'ha de prevenir, entenent la prevenció com el conjunt d'accions i/o mesures encaminades a evitar o reduir la incidència de la problemàtica de la violència envers les dones.

No és el mateix generar canvis en l'imaginari social que evitar o reduir la incidència de la problemàtica.

El col·lectiu jove esdevindran les noves generacions: elles i ells han estat educades i educats ja en democràcia. L'article 14 de la Constitució Espanyola recull que " Els espanyols són iguals davant la llei, sense que pugui prevaler cap discriminació per raó de naixença, raça, sexe, religió, opinió o qualsevol altra condició o circumstància personal o social".

Malauradament, trobant-nos a la primera dècada del S.XXI, encara perduren i es reproduïxen moltes discriminacions vers les dones. Una d'elles, i la que era ens ocupa, és la violència contra les dones. No podem deixar de dir que la violència contra les dones ha existit sempre, el que ha ocorregut ara és que ha passat de ser invisible a ser visible.

La violència contra les dones es deriva de les desigualtats en el repartiment de poder entre dones i homes. El moviment feminista ha posat de manifest la relació que existeix entre la violència i les maneres de considerar la dona inferior a l'home. La violència contra les dones és doncs una mostra d'aquest sistema patriarcal que es va reproduïnt sense tenir en compte els drets de les dones ni els sabers d'aquestes. Les creences patriarcals han anat preparant les dones, durant més de 20 segles, a acceptar el domini masculí.

És per aquest motiu, i per molts altres, que s'ha de fer un treball directe amb la gent jove, per tal d'anar desfent el nus de la violència contra les dones, alhora que ensenyar noves maneres de ser dona i de ser home en els temps que vivim.

El I Pla Municipal per a la Igualtat d'Oportunitats entre Dones i Homes (pendent d'aprovació) recull una sèrie de mesures i accions adreçades al col·lectiu jove encaminades a adaptar un model coeducatiu per tal de promoure una educació per a la igualtat real entre dones i homes.

2. CONTEXT DEL PROJECTE

En motiu dels actes del 8 de març de l'any 2007 es va pensar en ampliar la oferta formativa dirigida als joves i les joves del municipi. És per aquest motiu que es va optar per fer un projecte audiovisual amb la joventut del municipi. Pensàvem que incorporar les Tecnologies de la informació i la Comunicació agilitzaven la comunicació amb la gent jove fent-los protagonistes del projecte, alhora que estàvem elaborant una eina pedagògica en sincronia amb els temps que vivim.

El Programa d'Igualtat Dona-Home ofereix als centres educatius del municipi una sèrie d'activitats educatives que el que pretenen és sensibilitzar i fer prevenció amb la població jove. Aquestes activitats van variant cada any en funció de les necessitats detectades. Per aquest any 2008-2009 tenim planificades les següents activitats:

- Balança per a la igualtat: corresponsabilitat
- Concurs "Carta a qui maltracta"
- Estereotips de gènere
- Històries de dones
- Sensibilització i prevenció de les relacions abusives.
- DVD "I tu què en penses? Mirades joves amb perspectiva de gènere".

A continuació passarem a explicar el procés d'elaboració del DVD documental: les idees inicials, expectatives, dificultats, avantatges, tallers de prevenció, etc.

Durant el mes de gener de 2007 vàrem començar a planificar els actes i les activitats en motiu del dia Internacional de la Dona. Parlant i planificant va sorgir la idea de poder fer un projecte innovador amb la gent jove, construir eines per al debat, per a la reflexió, per donar veu a la gent jove del municipi per parlar sobre els temes d'igualtat entre dones i homes.

Considerem important treballar amb la ciutadania, però en aquest cas concretament amb la població jove, els continguts que promovem des de la Regidoria d'Igualtat Dona-Home. Des d'aquí treballem i estudiem, alhora que intentem donar resposta, a qualsevol tipus de discriminació vers les dones. El DVD tracta la dicotomia sexe-gènere per tal d'explicar i diferenciar allò biològic d'allò cultural; feminisme i masclisme; es tracta també el repartiment de les

tasques domèstiques i de cura; es parla de violència contra les dones; de discriminació per raó de sexe; i de les relacions de parella.

Sabem que hi ha altres temàtiques que segurament haurien d'haver entrat a formar part del projecte del DVD, però inicialment vàrem pensar que tractant aquestes temàtiques ja es feia una fotografia general de la situació de moltes dones. Per una propera edició, tenim en compte ampliar els continguts a treballar.

Un cop decidit que volíem engegar i tirar endavant un projecte d'aquest tipus ens vàrem posar a buscar una entitat que conegués el tema de l'audiovisual i que vetllés pel drets dels infants i del jovent en matèria de programació. Aquesta entitat col·laboradora va ser l'Observatori Europeu de la Televisió Infantil.

Juntament amb aquesta entitat ens vàrem posar a treballar. La proposta inicial del projecte era treballar dins l'àmbit educatiu formal. Volíem entrar a les aules i fer la prevenció i el projecte a diferents centres educatius per veure realitats diferents. Després d'observar la dificultat d'entrar a les aules, les persones tècniques del Servei de joventut ens varen proposar fer el projecte als 5 espais joves de la ciutat de Sabadell.

Els espais joves ofereixen a la joventut un lloc de trobada dinamitzat i d'accés lliure. Compten amb una programació d'activitats d'oci participatiu, que inclou propostes artístiques, tallers, cinema i altres activitats d'interès per a persones joves.

A Sabadell hi ha 4 espais joves coordinats per la regidoria de joventut i un espai jove gestionat per la Plataforma de Joves del Sud.

Els espais són els següents:

- Espai Jove de Can Rull
- Espai jove Ludojove
- Espai Jove Pandora
- Espai Jove de can Puiggener
- Espai de Joves del Sud

El projecte del DVD documental va entrar doncs a formar part de les activitats programades. Cal dir que tant la coordinadora del espais Joves, com els i les responsables de dinamitzar cada espai van ser de gran ajuda a l'hora de gestionar, organitzar i motivar el jovent a que participés del projecte.

Els espais joves acostumen a ser "sales" dedicades i dotades de material pel jovent dins els centres cívics municipals. Al ser una espai comú de barri, allà, joves i grans interactuen, es donen relacions intergeneracionals de gran importància per l'aprenentatge de valors com el respecte i la tolerància.

La tipologia de noies i noies que van participar de manera lliure del projecte (en cap cas va ser una activitat obligatòria) va ser força variada. Hi havia

especificitats concretes de cada barri al qual treballàvem. El nivell d'estudis de les noies i dels nois també era força variat: ESO, Formació Professionals, Mòduls Professionals, n'hi havia que treballaven, etc.

En total, es va entrevistar a 31 noies i 30 nois dels 5 diferents espais Joves. Les edats de les noies i els nois anaven dels 12 als 20 anys. Per tal de no vulnerar l'article 18 de la Constitució espanyola, així com la llei 1/1982 de Protecció de l'Honor, la Intimitat i de la Pròpia Imatge, i de la Llei 1/1996 de Protecció del Menor (Article 4. Dret a l'Honor, a la intimitat i a la Pròpia Imatge) cal, també l'autorització dels pares/mares o tutors/es legals; els tutors/es legals dels nois i les noies van haver de firmar una autorització per tal que nosaltres treballéssim sota la legalitat respecte les lleis abans explicades.

A continuació passarem a explicar els objectius del projecte, alhora que detallar les fases d'aquest i la temporalització. Dins de cada fase us explicarem quines dificultats ens vàrem anar trobant al llarg de tota l'elaboració del projecte.

3. OBJECTIUS DEL PROJECTE

- Esbrinar què pensa la població jove de Sabadell sobre temes relacionats amb el gènere com el sexisme, la violència de gènere, els usos del temps, etc.
- Potenciar l'opinió i la reflexió dels nois i les noies amb perspectiva de gènere.
- Donar eines a la joventut per tal de comprendre el fenomen de la violència i les seves causes.
- Elaborar una eina pedagògica per tal que esdevingui un instrument per seguir treballant la prevenció de la violència entre la gent jove.
- Oferir un espai d'expressió dels sentiments, emocions i pensament de la gent jove a través de la producció d'un audiovisual

4. METODOLOGIA

En aquest punt s'explicarà amb detall quin ha estat el camí fet per tal d'arribar a obtenir el DVD editat. Per tal d'explicar la metodologia hem dividit el projecte en diferents fases que a continuació explicarem: idea inicial; diagnosi; planificació del projecte; disseny; implementació i calendarització i resultats.

Idea inicial:

En línies anteriors hem comentat que la idea de treballar amb persones joves no és nova. Ja fa més de 8 anys que des de la Regidoria d'Igualtat Dona-Home es treballa amb el col·lectiu jove per tal de sensibilitzar, prevenir i formar aquest col·lectiu.

La proposta innovadora va ser la de fer un projecte audiovisual amb persones joves amb els objectius abans escrits. La proposta inicial va ser modificada de manera constant per decisions tècnico-polítiques, i per adaptabilitat amb el col·lectiu jove.

Diagnosi i planificació del projecte:

Detectem que el col·lectiu jove té moltes coses a dir quan anem pels centres educatius a realitzar les xerrades de prevenció i sensibilització. Durant les xerrades, que són sempre de caràcter participatiu, ja es dona veu als i les joves per tal que expressin la seva opinió lliurement. En les xerrades l'alumnat opina sobre diferents temes, però només disposem d'una hora de xerrada. Per aquest motiu vàrem creure en la necessitat de donar més espai i més temps a aquest col·lectiu.

La primera proposta que en va fer l'Entitat col·laboradora (OETI) no contenia del tot una perspectiva de gènere que des del Programa d'Igualtat poguéssim acceptar per bona. L'entitat proposava elaborar un documental amb persones joves i tractar el tema de la violència contra les dones. Després de reunions de treball i de vàries planificacions i pluges d'idees, vàrem pensar en ampliar els continguts i tractar sota el tema de la discriminació vers les dones tots els continguts abans descrits.

Després de vàries reunions de coordinació amb l'Entitat vàrem elaborar el que seria el disseny del projecte.

Disseny

El disseny del projecte audiovisual correspon a 4 fases clarament diferenciades:

1. Introducció: fase explicativa i de treball grupal
2. Gravació: els nois i les noies es posen davant la càmera i responen les nostres preguntes.
3. Visionat: donar l'oportunitat als nois i noies de veure's gravats i decidir si volen retractar-se d'alguna cosa que hagin dit i/o fet.
4. Edició: edició i muntatge amb el material ja recollit.

Introducció:

En aquesta primera fase del projecte es tractava de fer un primer contacte amb les noies i els noies que voluntàriament acudien als Espais joves.

L'equip tècnic érem una persona del Programa d'Igualtat Dona-Home (l'agent local d'igualtat), i tres membres de l'Entitat col·laboradora. Com ja s'ha comentat en línies anteriors comptàvem amb el suport de la coordinadora dels espais joves i dels dinamitzadors i dinamitzadores de cada espai.

El primer contacte amb els nois i les noies era molt informal. Arribàvem a l'espai jove, interactuàvem i observàvem què feien. Alguns dels nois i noies venien a preguntar-nos qui érem, d'on veníem. Al ser un espai d'oci, tampoc volíem acaparar l'atenció, ja que allà els nois i les noies tenen moments per tal de fer el que elles i ells considerin: jugar a la videoconsola, veure una pel·lícula, parlar en petit grup, etc.

Després d'observar les situacions ens posàvem a intentar captar les noies i els noies que volien ser captats. El procés que seguíem era més o menys el següent,

tenint en compte que cada espai era diferent i que mai actuàvem sota un mateix patró:

- Presentació de les persones conductores del projecte i d'on veníem (Ajuntament i Entitat)
- Explicació del projecte (projecte audiovisual, fases i gravació, etc.)
- Dinàmica grupal i berenar

Vàrem creure convenient treballar a partir d'una dinàmica amb perspectiva de gènere la temàtica abans de començar a gravar les noies i els nois. La dinàmica consistia en fer dos grups heterogenis. A cada grup se'ls repartia una fotografia d'un bebè i se'ls deia que era un nen (a un grup) i una nena (a l'altre grup). La fotografia era la mateixa pels dos grups però elles i ells no ho sabien. Amb poca informació que tenien se'ls demanava que construïssin la vida d'aquella nena o d'aquell nen des del naixement fins la mitjana edat: relacions familiars, escola, amigues i amics, treball, estudis i relacions de parella. El grup pactava i construïa una vida en funció del sexe de la persona, i aquestes vides construïdes eren plenes d'estereotips. L'objectiu d'aquesta dinàmica era posar sobre la taula la construcció simbòlica del sistema de gènere que des de petites i petis se'ns ensenya. El resultat acostumava a ser una dona que el que volia era tenir fills/es, casar-se i treballar, mentre que l'home volia tenir una vida professional i social molt activa.

Els grups exposaven la vida del seu personatge i passàvem a analitzar de manera grupal tots els rols i estereotips que van anar sortint. Les 5 dinàmiques que vàrem realitzar, una a cada espai jove, van ser molt enriquidores per les noies i els nois.

Un cop s'acabava la dinàmica intentàvem atreure possibles noies i noies que volguessin posar-se davant la camera i donar-nos la seva opinió. Hi havia de tot: aquelles i aquells que no tenien cap problema a parlar a la camera, i els i les que tenien vergonya.

Gravació:

Un cop decidit qui volia participar del projecte, el Centre Cívic ens cedia una sala per portar a terme la gravació. Els nois i les noies entraven de dos en dos o de tres en tres. Normalment entràvem amb qui se sentien més còmodes. De l'equip tècnic sempre hi havia una persona que gravava, i dues que realitzaven l'entrevista.

Les preguntes que realitzàvem eren les següents:

Sexisme:

Homes i dones som iguals? Què t'agradaria ser de gran? Com definiries feminisme? I masclisme? T'identifiques amb algun dels dos?

Relacions de parella:

Com t'imagines la teva parella ideal? Creus que existeix la mitja taronja? Com creus que hauria de ser una relació de parella? Què implica tenir parella? Què compartiries amb la teva parella? Què estaries disposat/da a fer per la teva parella?

Violència vers les dones:

Saps què és la violència de gènere? Què en penses? Per què creus que és la dona la que pateix més situacions de maltracte? Què creus que es podria fer per solucionar aquest problema? Quins tipus de violència coneixes?

Entorn familiar:

Què creus que és el treball domèstic? Com es reparteixen les tasques domèstiques a casa teva? Creus que totes les persones hi participen de la mateixa manera? Ajudes a casa? Qui creus que ha de fer les tasques de la llar?

Discriminació per raó de sexe:

Alguna vegada t'has sentit discriminat/da per raó de sexe? Alguna vegada has discriminat alguna persona pel seu sexe? A l'escola, al treball...es discrimina per raó de sexe? Podries explicar un acudit masclista? I un de feminista?

Normalment, l'entrevista tenia una durada d'uns 15 o 20 minuts. I els noies i les noies anaven responent a les preguntes segons l'ordre establert.

Visionat:

Vam creure convenient poder donar la oportunitat a les noies i els noies de veure el que havien gravat i dit el dia anterior i que poguessin retractar-se. L'objectiu era escoltar-se de nou i pensar sobre allò que havien dit. La veritat és que de les 61 persones que vam entrevistar no n'hi va haver cap que es retractés del que havia dit.

El visionat és feia en petits grups, i les persones tècniques aprofitàvem aquell espai per parlar de les opinions i donar alguna orientació.

Edició:

Un cop teníem tot el material visual recollit, miràvem una vegada i una altra aquest material i decidíem en petit comitè què posar i què no. Cal dir que va ser una tasca difícil ja que creiem que totes les opinions hi haurien de tenir cabuda, però vàrem optar per seleccionar les opinions més significatives de cada noi i de cada noia.

Tota l'activitat de la dinàmica i de la gravació, del visionat i de l'edició es va portar a terme durant el mes de febrer de 2007.

El vídeo es va presentar, en motiu dels actes del 8 de març, juntament amb una conferència de la Sra. Marina Subirats, experta en coeducació de la Universitat Autònoma de Barcelona.

5. REFLEXIONS DEL PROJECTE

Tot projecte té les seves parts positives i les seves parts negatives. A continuació s'expliquen algunes reflexions a considerar a l'hora d'avaluar i seguir treballant amb el col·lectiu jove.

Les reflexions positives:

Vàrem obtenir molt compromís per part de la coordinadora dels Espais Joves, els i les dinamitzadores, els noies i les noies joves que es van comprometre a venir durant les tres sessions en les que vàrem treballar i molta motivació per part de totes les persones que van participar del projecte.

La producció final, tot i ser repetitiva, va permetre donar veu a totes les noies i els noies que van participar en el projecte.

Gràcies a l'elaboració del DVD el Programa d'Igualtat Dona-Home va poder aproximar-se al jovent d'una manera més àgil i temporalitzada, alhora que es varen poder treballar continguts propis de la Regidoria d'Igualtat.

El Programa d'Igualtat Dona-Home va crear xarxa amb els espais joves i hem estat en contacte fins ara, i esperem continuar mantenint-lo, ajudant en la informació d'activitats i d'actes amb perspectiva de gènere.

El resultat és palpable, hi ha un producte fet, i ens consta que el procés va ser enriquidor per totes les parts que van participar-hi.

Les reflexions negatives:

Vàrem elaborar un projecte ambiciós pel poc temps del qual disposàvem: vàrem dissenyar una proposta amb massa contingut pel temps que teníem. Potser hauria estat millor poc contingut i més temps per donar a les noies i als noies.

Els ritmes de vida fan que els noies i les noies siguin educats en la immediatesa de resultat. Al no treballar en un context formal feia que a vegades els processos s'alentessin per un tema d'hores i horaris. No podíem obligar ningú a complir cap horari, havia de ser la pròpia voluntat de les persones joves la que marquès el ritme.

Va haver-hi moltes autoritzacions que no varen arribar a temps, i que per tant no vàrem poder editar el vídeo amb totes les opinions recollides.

Després d'escoltar i enregistrar l'opinió de les noies i els noies s'observa que hi ha massa estereotips sexistes que cal treballar.

Actualment, continuem fent activitats amb persones joves tant dins de l'àmbit educatiu formal, no formal i informal i estem en període de retorn d'experiències viscudes durant el projecte.

6. BIBLIOGRAFIA

AA.VV (2002) Mujer y Educación. Educar para la igualdad, educar desde la diferencia. Barcelona, Graó.

ÁLVAREZ ROGERO, Cristina; DELSO ALTAYA, Ana (2001) Manual: prevención de violencia de género para adolescentes”. Cruz Roja Española.

CUADERNOS DE EDUCACIÓN NO SEXISTA. Instituto de la Mujer (n° /7/11/14/17/18/19/21)

GRUP LLUNA PLENA (2000) Crpeta coeducadora: materials didàctics per a l'ESO. Barceña, Institut Català de la Dona.

TAMAIA (2004) Veure venir la violència. Material de prevenció. Departament de Benestar i Família. Generalitat de Catalunya.

TOMÉ, Amparo; RAMBLA, Xavier (2001) Contra el sexismo. Coeducación y democracia en la escuela. Madrid, Síntesis.

WEBGRAFIA:

Institu Català de les Dones

<http://www.gencat.net/icdona/>

Instituto de la Mujer

<http://www.migualdad.es/mujer/>

Diputació de Barcelona. SPPIDH

<http://www.diba.cat/dones/default.asp>

Ajuntament de Barcelona. Programes d'innovació educativa

<http://www.xtec.cat/innovacio/coeducacio/bibliografia.htm>

PREVENCIÓ DE LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE A SECUNDÀRIA. "TALLERS DE PREVENCIÓ DE LES RELACIONS ABUSIVES"

Concepció Garriga, psicòloga, psicoterapeuta.

Partint d'una proposta del col·lectiu Dona de Vilafranca, Carmen del Rio i jo mateixa vam elaborar i portar a terme un seguit de "Tallers de prevenció de les relacions abusives" en un IES de la comarca del Penedès. Amb aquest article tenim dos objectius: volem donar a conèixer aquesta experiència, així com aportar les dades que hem obtingut a partir d'uns qüestionaris que hem passat. Considerem que pot ser d'interès pel nostre col·lectiu tenir coneixement d'una de les maneres com podem contribuir a l'eradicació d'aquesta forma de violència que afecta d'una manera tan colpidora, particularment a moltes dones del nostre entorn.

La violència de gènere:

El que s'anomena violència de gènere és un fenomen que fins molt recentment estava invisibilitzat pel fet que formava part de les nostres arrels culturals judeo-cristianes, de menyspreu absolut envers les dones - considerades éssers inferiors-; que instituïa un univers patriarcal que partia del Déu-pare i que transmetia la seva autoritat jeràrquica al pare de família, el qual podia fer ús de la força per mantenir el seu estatus de cap de família, si calia.

La violència de gènere és **violència envers les dones** que, com acabem de descriure, s'exerceix no només de forma física, sinó sobretot de forma simbòlica, constituint el que s'anomena sistema sexe-gènere, que dicotomitza el pensament segons les categories de masculinitat i feminitat, i que atorga als homes i les dones valors desiguals, organitzant, d'aquesta manera, un sistema normatiu jeràrquic que estructura la discriminació de tot allò femení.

Dades:

L'expressió actual d'aquesta violència envers les dones es manifesta en forma d'abusos psíquics, físics i sexuals, i la podem concretar en les següents dades:

1. Afecta el 50% de la immensa i extensa població islàmica² "de l'única victòria que es poden ventar a l'Islam és la de guanyar la guerra contra les dones", ... "allà encara està pendent que es reconegui que les dones tenen ànima... i que, per tant, tenen drets humans,... els mutilen el cos amb l'ablació del clítoris o la infibulació"... les dones

---

² Segons dades publicades el 28/3/2000 a l'AVUI, per Jordi Garcia-Petit en un article titulat: "La marginació femenina al món musulmà, una vergonya universal; Fanatisme contra la dona", on deia les coses clares i pel seu nom:

- que viuen en el món musulmà... "saben que qualsevol home, en qualsevol moment, no només les pot repudiar sense haver de donar cap explicació, sinó que les pot colpejar fins a la mort, i els ho veuen fer"
2. Segons les fonts³, d'un 23 a un 33% de les noies del món occidental ha patit algun tipus d'abús: menyspreada, apallissada, obligada a mantenir relacions sexuals,...; els perpetradors, són homes en el 95% dels casos, molt propers: el 42,5% els pares biològics, el 23,7% familiars, el 17,5% coneguts no familiars, 13,8% padrastres⁴.
  3. A l'estat espanyol⁵, el 4,2% de les dones (640.000) són maltractades en l'àmbit domèstic, d'aquestes, el 70% fa més de cinc anys que pateixen aquesta situació. Un 12,4% de la població (és a dir, 1.828.571 de dones) són "tècnicament maltractades", eufemisme que correspon a: ser insultades, obligades a mantenir relacions sexuals, amenaçades,...
  4. Una de nosaltres⁶ porta a terme un estudi en una ciutat del Vallès Occidental, sobre una mostra de 522 adolescents, estudiants de secundària, que posa de manifest que els nois adolescents tenen actituds favorables a la coacció i violència sexuals en molta major mesura que les noies, essent els nois de les classes més benestants i que van a una escola concertada religiosa els que tenen les actituds més a favor de la coacció i la violència; i les noies filles de famílies benestants, però amb estructures menys convencionals, amb mares amb estudis, i que van a la pública en un barri residencial, les que es guarden més de la coacció i la violència sexuals.

Necessitat d'accions orientades a la prevenció de la violència vers les dones:

Tant el preàmbul com les dades que hem aportat posen de manifest la magnitud i la malignitat del fenomen de la violència vers les dones, i clamen per la urgència en eradicar-la.

Si tenim en compte l'abast i la profunditat de la problemàtica que estem tractant, ens adonarem que per eradicar la violència vers les dones cal modificar el sistema gènere i els seus efectes estructurants, tant de la psique humana, com de la organització social, i que per això calen accions a diferents nivells.

Les autores més contemporànies (Chodorow, 1984, 1994, 1999; Benjamin, 1995, 1996, 2002; Berbel i Pi-Sunyer, 2001; Dimen, 2003, Goldner, 2003) proposen que, per modificar el sistema d'adquisició del gènere normatiu, cal modificar el sistema de criança en direcció al que anomenen "parentalitat dual" i "nou contracte sexual", pràctiques mitjançant les quals els pares es corresponsabilitzen tant de l'economia com de la criança, i d'aquesta manera

---

³ Finkelhor, S. i cols, 1986, *A sourcebook on child sexual abuse* Sage, Califòrnia

⁴ Intebi, I. 1998, *Abuso sexual infantil en las mejores familias*, Ed. Granica, Buenos Aires

⁵ El 6 d'Abril del 2000 l'AVUI publica les dades d'una macroenquesta "La violència contra las mujeres" encarregada per l'Instituto de la Mujer.

⁶ Garriga, C. "Gènere, violència i sexualitat" *Full Informatiu núm. 163*. Novembre 2003.

ofereixen a les criatures models de gènere més creuats, cosa que els ha de permetre sortir del model dicotòmic jerarquitzant i entrar en els terrenys més múltiples i complexos que ofereix la postmodernitat, de manera que puguem parlar de masculinitats, feminitats i sexualitats.

Chodorow (1999) sosté que la identitat de gènere de cada ú és un entreteixit inextricable, pràcticament una fusió, de significat personal i cultural. Goldner (2003)⁷ proposa que “el gènere estaria construït com una identitat social fixa (*el que anomenem estereotip*) i un estat psíquic fluid (*la vivència personal del gènere*)⁸... per tant la qüestió crítica consisteix en considerar la mesura en que el/la subjecte/a s’experimenta a si mateix/a com investint el gènere amb significat, o en si el gènere és un significat que té lloc en ell/a”, i afegeix: “la capacitat de fer aquesta distinció crítica ha estat conceptualitzada per Bassin (1996) i Benjamin (1995) com una de les principals consecucions del desenvolupament”.

Per tant, ens adonarem que modificar el sistema de gènere normatiu vigent no és només una necessitat urgent per evitar que se segueixin produint abusos de qualsevol ordre sobre les dones, sinó que és també assolir un nivell superior en l’escala del desenvolupament personal, emocional i mental. Dio Bleichmar (2005)⁹ defineix el *self cohesiu* com: la vivència profunda d’estar compenetrat/ada amb el que un/a fa sense sentiment d’estranyesa respecte a un/a mateix/a. La persona que té un *self cohesiu* no sent el desig com a dissonant, que no correspon al que pensa, o al que caldria pensar o fer; no es troba plena de dubtes sinó que sent que el que fa és el correcte. El concepte de *self cohesiu* pot ser un dels paràmetres per mesurar el nivell de desenvolupament personal assolit.

També es pot veure que aquest treball de desenvolupament té molt de personal. Que destinar polítiques públiques a fomentar la igualtat d’oportunitats és fonamental, i imprescindible perquè es faci en les millors condicions, i per modificar el nivell simbòlic, però que del que es tracta finalment, és de propiciar una reflexió a fons en les persones per tal que puguin fer les seves eleccions de gènere personal amb el màxim de criteris de salut mental. Per això fa falta el concepte d’apropiació de la pròpia responsabilitat personal, el que permet el reconeixement mutu. La noció de reconeixement mutu ens la ve proporcionant Benjamin (1995, 1996, 2002), i posa de manifest que en la mesura que les persones van assolint aquests nivells de desenvolupament personal, augmenta la llibertat personal i com a conseqüència s’aprofundeix en la democràcia.

Proposta concreta que fem als IES: “TALLERS DE PREVENCIÓ DE LES RELACIONS ABUSIVES”

---

⁷ Vaig publicar una ressenya del seu article al *Full Informatiu núm. 165*, de Gener 2004. Garriga, C. Ressenya de “Gènere irònic, sexe autèntic de V. Goldner.

⁸ El contingut entre parèntesi és nostre.

⁹ En una ponència presentada a Madrid el 26-2-5.

Per tot l'exposat anteriorment, i atès que l'adolescència és un període crític del desenvolupament de les criatures, en el sentit que es comencen a posar en joc els seus valors i comportaments en un intent d'assajar les pròpies conductes per anar-se constituint en adults/adultes responsables, mentre van abandonant progressivament la tutela parental, proposem la realització d'aquests tallers a secundària, per tal de promoure la reflexió a l'entorn de les relacions abusives i les condicions que les faciliten.

Amb l'objectiu d'apropar-nos al màxim al seu nivell de vivències, abandonem la terminologia violència de gènere i la substituïm per relacions abusives. També els proposem diferents activitats per tal d'evocar que es posin en contacte emocional, a nivell vivencial i psicològic, amb els seus àmbits de relació més pròxims, la família, la colla, la parella -qui en tingui- i els puguin avaluar a la llum de la desigualtat de posicions dels membres en relació, com a testimonis visuals, com a víctimes, i com a perpetradors.

Creiem adequat fer la següent proposta:

1. Trobem oportú intervenir en el procés educatiu dels/les adolescents, per proporcionar-los oportunitats de reflexió sobre aspectes que podien estar latents o ocults; particularment creiem que hi ha moltes conductes abusives que els nois i les noies veuen, pateixen i/o porten a terme diàriament i que estan naturalitzades, és a dir, invisibilitzades, en els seus aspectes conflictius.
2. Atès que el problema és molt gran, però nosaltres tot just comencem a abordar-lo en l'àmbit de secundària, de moment només ens proposem fer una intervenció puntual i breu, en un intent de proporcionar als/les adolescents, algun element nou de reflexió, per tal de desconstruir i analitzar algunes d'aquestes conductes naturalitzades i propiciar que les puguin modificar, contribuint d'aquesta manera a aportar-los ocasions per ampliar la seva reflexió sobre la desigualtat en algunes relacions, en les relacions de gènere en particular, i en els seus efectes i la seva incidència en el propi sentit de gènere personal.
3. Després d'una visita prèvia a la direcció de l'Institut de Secundària per tal d'organitzar-ho, portem a terme un taller de dues hores a cada grup classe que el centre considera oportú, d'un nivell no inferior a 3r. d'ESO.
4. Desenvolupament del taller:
  - a. El taller consisteix en que nosaltres els donem unes pautes per reflexionar respecte al concepte de relacions abusives, concepte que debatem entre tots/totes.
  - b. A continuació els passem un qüestionari amb l'objectiu de que es deixin sentir, a nivell individual, com viuen les relacions en els diferents àmbits: família, amics, parella. Un cop l'han contestat de forma anònima, comparteixen les seves impressions en el grup classe.
  - c. Després els demanem que posin noms propis a un diàleg per veure l'atribució de gènere que fan.

- d. Seguidament els proposem una activitat consistent en evocar i recordar una situació en la que hagin estat testimonis de violència; una en la que l'hagin patit; i una en la que l'hagin infligit. També els demanem que pensin com s'hauria pogut evitar aquest abús, si era possible. Els proposem exposar les seves evocacions en un grup petit, de tres o quatre persones. Finalment, debatem en el gran grup el que ha sortit en els grups petits. Per aquesta activitat els proposem treballar dins un context de respecte a la confidencialitat i a la intimitat.
- e. Després els donem unes frases per discutir primer en grups de quatre, i a continuació en el grup classe. Al llarg del procés nosaltres anem aportant idees a partir de les nostres pròpies reflexions més documentades.
- f. L'activitat s'acaba lliurant-los un full que anomenem de recursos, on els donem bibliografia adequada per la seva edat, i adreces i telèfons de centres on acudir en cas de sentir-se afectats per alguna de les situacions que hagin evocat.
- g. Finalment els demanem que avaluïn el taller, per escrit, seguint unes pautes que els proporcionem.

Dades obtingudes a l'IES on s'ha portat a terme

Quan vam portar a terme la realització d'aquests tallers al Penedès vam passar un qüestionari als nois i noies que hi van participar.

Tot i que aquest qüestionari va ser pensat com una eina qualitativa, el fet de tenir les seves respostes ens ha permès transformar-lo en una mesura quantitativa per avaluar i detectar el que nosaltres anomenem "situació de risc personal de viure en un entorn abusiu". Vam treure una xifra única per cada noi/noia: el percentatge de respostes que suposen abús o risc d'abús. El fet de ser anònim no ens permet comparar la variable gènere, però malgrat tot ens dóna les següents xifres: que de 146 nois i noies avaluats, el 48,6% viuen en un entorn que podem anomenar sa; el 24,6% en entorn de risc mitjà, i el 26,7% en un entorn de risc alt, entenent que els criteris que utilitzem per atorgar la categoria de risc són purament estadístics, i que el que anomenem sa correspon a un percentatge de respostes de risc no superior al 9%, el que anomenem mig a un percentatge de respostes de risc entre el 10% i 18%, i alt des del 19% fins a 67%.

Malgrat el poc refinament del mètode, les dades obtingudes ens permeten esbossar algunes conclusions. Sembla que puguem afirmar, per exemple, que aproximadament la meitat (el 48,6% sa) de la població estudiada viu en llars que funcionen d'una manera igualitària i democràtica, i que proporcionen un model igualitari en els nois i les noies en creixement. Si fos així ens semblaria molt bona notícia, però el que nosaltres temem és que el que els nois i les noies afirmen no acabi de ser cert, atès el fenomen de la invisibilització o naturalització (Bonino, 2003), que ens fa creure que un comportament que ens és familiar és d'allò més innocu encara que tingui característiques

clarament abusives (per ex. per un/a adolescent trobar l'esmorzar preparat per la seva mare pot ser la cosa més natural del món, sense adonar-se que ell/a mateix/a, o el seu pare, també tenen dues mans per fer-ho).

Malgrat aquesta invisibilització de les conductes abusives, encara surten uns percentatges de nois i noies que estan en risc moderat o gran de patir relacions abusives a la seva família i al seu entorn immediat. Aquestes xifres són molt més creïbles, ja que coincideixen amb els índexs publicats en estudis internacionals molt més precisos, com el mateix de la introducció. En un dels treballs presentat per Gilligan, C. (1991) realitzat sobre una mostra de 36.284 adolescents a Minnesota s'informa que més d'un 25% de les noies han patit abusos psíquics, físics i/o sexuals, i que també n'han patit un 6% dels nois (la majoria dels quals eren físics). David Finkelhor (1986), ja citat, considera que una de cada tres dones és o serà abusada sexualment per un membre de la seva família o per algun home proper abans de fer els 18 anys i que els abusos comencen a una edat mitjana de 10,2 anys.

Conclusions

La visió que va tenir el Col·lectiu Dona de Vilafranca, de fer una intervenció preventiva a secundària i d'impulsar aquests tallers ha estat francament encertada. En primer lloc perquè les valoracions dels/les alumnes han estat molt positives, ens han donat una puntuació mitjana de 3,75/5 en quant a continguts i de 3,74/5 pel que fa a metodologia, i els seus comentaris són no només favorables, engrescadors i agraïts, sinó que demanen més temps per reflexionar. Més específicament, valoren el clima de confiança i comunicació que hem propiciat i el fet que el contingut els fos molt pròxim i entenedor. També han apreciat el fet de poder adonar-se de les conseqüències psíquiques de les relacions abusives.

Per la nostra part, valorem molt positivament el grau d'implicació dels nois i les noies en els tallers, cosa que ha posat de manifest la necessitat que tenen de disposar d'espais de reflexió sobre les problemàtiques que viuen. Creiem que la participació en el taller els ha ajudat a reflexionar sobre els estralls que causen les relacions abusives a les persones que els pateixen, a adonar-se que tots i totes incorrem en alguna relació abusiva en algun moment i que el fet de reflexionar-hi és el que ens pot donar eines per evitar aquestes conductes en futures ocasions.

Per acabar, només dir que som conscients que la nostra és una contribució molt minsa, perquè canviar les actituds i estructures mentals tan arrelades requereix un treball molt més continuat, però que confiem que hagi estat una aportació prou vàlida de foment del valor de respecte cap a totes les persones, als nois i les noies que hi han participat.

Bibliografia:

Ajuntament de Barcelona. Sector de Serveis Personals. Direcció de Planificació, Recerca i Desenvolupament. "Prevenió de les relacions abusives a secundària" cedit amablement per Maribel Cárdenas, directora.

Bassin, D. (1996), Beyond the he and the she. En: *Gender in Psychoanalytic Space*, ed. M. Dimen & V. Goldner. New York: Other Press, 2002, pp. 149-181.

Benjamin, J. (1995), *Los Lazos de Amor. Psicoanálisis, feminismo y el problema de la dominación*. Buenos Aires: Paidós.

----- (1996) *Sujetos iguales, objetos de amor*. Buenos Aires: Paidós.

----- (2002), The riddle of sex: feminine passivity and the masculine solution Presentat a la reunió del Committee on Women and Psychoanalysis, International Psychoanalytical Association, "Sexuality and Gender". Estocolm, Agost.

Berbel, S.; Pi-Sunyer, M.T. (2001). *El cuerpo silenciado*. Barcelona: Viena Ediciones.

Bonino, L. (2003). Los micromachismos y sus efectos: Algunas claves para su detección. Publicat a: Blanco, P Y Ruiz, C. (Comp.) *La prevención y detección de la violencia contra las mujeres desde la atención primaria de la salud*. Madrid: APDSP

Chodorow, N. (1984). N. *El ejercicio de la maternidad*. Barcelona: Gedisa, 319 pàg.

_____(1994). *Masculinities, Femininities, Sexualities. Freud and Beyond*. Londres: Free Association Books, 132 pàg. ISBN 1 85343 380 2.

_____(1999). *The power of feelings*. New Haven y Londres: Yale University Press. 328 pàg. ISBN 0 300 08909 0

Dimen, M (2003) *Sexuality, Intimacy, Power*, Hillsdale: The Analytic Press. 328 pàg. ISBN 0 88163 368 2

Gilligan, C. & cols. (1991) *Women, Girls & Psychotherapy. Reframing resistance*. New York: Harrington Park Press, 272 pàg. ISBN 1 56023 012 6

Goldner, V (2003) Ironic Gender/Authentic Sex. *Studies in Gender & Sexuality*, 4(2), 113-139.

Harris, A. (2000), Gender as a soft assembly. *Studies in Gender & Sexuality*, 1:233-251.

TÍTOL DE LA COMUNICACIÓ:

L'AMOR NO HA DE FER MA.L. Programa de prevenció de la violència a la parella jove

AUTORA

Eva Guerrero Ruiz
Educatora social. SSAP Ajuntament de Corbera de Llobregat
C/ La Pau, 5
08757 Corbera de Llobregat
Tel. 936500532
Fax. 936500662

eguerrero@corberadellobregat.cat

Diplomada en Educació Social. UB 1996
Educatora social de serveis socials des del 1996 a l'Ajuntament de Corbera de Ll.
Formació complementària en treball amb adolescents, atenció primària i post grau en educació afectivo sexual (UB 2000)

COL·LABORACIÓ

Rosa Minguet
Psicopedagoga IES Corbera
C/ Andròmeda, s/n
08757 Corbera de Llobregat
Tel 936880864

PROGRAMA DE PREVENCIÓ DE MALTRACTAMENTS EN LA PARELLA JOVE

OBJECTIUS

Amb el programa que hem desenvolupat pretenem que els alumnes assoleixin els següents objectius:

- * SENSIBILITZAR ELS JOVES EN EL TEMA DE LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE
- * IDENTIFICAR COMPORTAMENTS VIOLENTS AL SEU ENTORN O A LES SEVES RELACIONS
- * CONÈIXER ON I COM REBRE AJUDA

PRESENTACIÓ

Sovint s'identifica la violència de gènere amb el maltractament d'un home cap a una dona fins la mort o gairebé la mort. Això és així, en gran part, als medis de comunicació que, normalment parlen del tema en les seves últimes i més dramàtiques conseqüències. En aquest sentit, la majoria de persones considera que no pateix o no coneix cap cas de violència a la parella al seu entorn.

La violència de gènere, evidentment, va molt més enllà i per tant és important que els i les joves aprenguin a identificar i, sobre tot a tenir els mecanismes necessaris que facin front a aquest tipus de comportaments.

Amb aquest pla d'actuació es preten que el alumnes aprenguin a identificar comportaments violents dintre de la parella de manera que desmitifiquin la idea de maltractament físic com a única forma de violència de gènere. Veure'm els diferents tipus de violència a la parella: maltractament psicològic o emocional, sexual, econòmic i social. És fonamental transmetre la idea de que el maltractament no comença mai amb una agressió física, sinó que una actitud crítica i de menyspreu a tot allò que fa la parella pot ser l'inici d'una futura relació conflictiva. D'aquesta manera es converteix en

imprescindible treballar els diferents tòpics en relació a aquest tema, uns tòpics que per tal de donar un sentit racional al maltractament s'assumeixen sense més qüestionament.

Un altre punt important a treballar és donar elements i eines de prevenció que evitin conflictes oberts dintre la parella. Aprendre a ser assertiu, respectar els altres i a un/a mateix/a i saber comunicar-se és clau a l'hora de viure unes relacions saludables. Finalment, conèixer els llocs i els professionals on poden adreçar-se en cas de trobar-se en una situació de violència els pot ajudar a sentir-se més segurs/es a l'hora de posar fi a la relació.

Amb aquesta intervenció es vol aconseguir que els adolescents que realitzen el programa es sensibilitzin amb el tema de la violència de gènere per tal de no viure-ho com un tema aliè, si no com un problema social que afecta a totes les classes socials i

a totes les edats. La violència domèstica o de gènere s'ha de viure com un delictes i un abús de poder que pot afectar a qualsevol persona al llarg de la seva vida.

JUSTIFICACIÓ

El curs 97/98 vam començar a fer la primera intervenció en l'IES sobre l'educació afectivo-sexual a través d'una exposició sobre la sida per a 3r d'ESO. Des de llavors, el programa va anant ampliant-se abarçant més cursos i temes relacionats amb els adolescents, sempre tractats des de la prevenció. Actualment el programa d'educació per la salut i la sexualitat va dirigit a tots els alumnes d'ESO de l'IES Corbera.

L'any 2003 juntament amb la psicopedagoga del centre vam pensar poder realitzar una actuació específica en la prevenció de la violència de gènere, ja que ens començàvem a trobar algunes situacions en les que es traslluia una possible situació de domini en la parella. El programa tot i que es centra en les noies, va adreçat també als nois, per això

l'anomenem programa de prevenció de la violència a la parella jove, ja que en les relacions adolescents els comportaments "abusius" poden venir també de part de les noies.

La nostra finalitat és poder donar eines als i les adolescents que els alerti davant de relacions abusives i de situacions que fan preveure una futura relació de maltractaments, de tal manera que no vegin comportaments no permisibles, però

aparentment tolerants (forma de vestir, de pensar, relacionar-se amb uns determinats amics/gues...) sota la màscara de la protecció, la seguretat o l'amor. No volem tractar el tema de la violència de gènere en si, sino dels indicadors d'aquestes relacions en el seu nivell inicial, que és en el que els adolescents es troben, per tal de generar precisament,

estratègies que, d'una banda els permetés identificar actituds i comportaments abusius i d'altra banda, els fes actuar davant aquestes relacions.

Per nosaltres, una relació conflictiva pot tenir el seu origen en la negociació de l'ús del preservatiu, en el xantatge emocional per tenir relacions sexuals, en les crítiques diccumulades i constants a amics i familiars de la parella, en tallar la llibertat etc.

Des del curs 2003/2004 doncs, portem a terme aquest programa per els alumnes de 4t d'ESO amb molts bons resultats ja que hem generat un espai obert, de reflexió, prevenció i sobre tot útil per als joves.

Des de l'Ajuntament a més, hem editat un tríptic informatiu per treballar amb el programa. (Annex)

En aquets moments el programa es realitza amb tots els alumnes de 4t d'ESO de l'IES

Corbera (aquest curs aproximadament 125) i durant aquest temps hi han col·laborat

altres àrees de l'Ajuntament: policia local i l'àrea de la dona.

La previsió és poder mantenir el programa i ampliar-lo al segon institut del municipi

quan d'aquí dos cursos tingui 4t d'ESO.

DESENVOLUPAMENT DEL PROGRAMA

El programa consisteix en tres sessions d'una hora cadascuna desenvolupades en horari de tutoria per l'educadora social de Serveis socials de l'Ajuntament. Cada sessió tindrà un contingut específic sobre el tema dels maltractaments a la parella jove. El programa comença amb un qüestionari que els alumnes hauran de respondre immediatament i entregar-lo a l'educadora. Aquest mateix qüestionari es passarà al final de la tercera sessió per tal de valorar l'assoliment dels objectius marcats. Es tracta de

comprobar el grau de coneixement i sensibilització dels adolescents respecte a aquest tema, per això el qüestionari el realitzaran al principi i al final del programa.

SESSIÓ 1

Omplir el qüestionari. Els alumnes només hauran de especificar si són nois o noies, la data i el grup.

Una vegada realitzat el qüestionari es passa a fer una pluja d'idees a partir del que escribim a la pissarra: violència a la parella. A mida que s'aporten idees, aquestes s'aniran agrupant en tres columnes sense nombrar, però que en realitat tenen aquest significat: maltractament físic, maltractament emocional/psicològic i maltractament sexual.

Aquesta primera activitat es realitza amb la finalitat de que els i les joves aprenguin a identificar indicis del que pot arribar a ser una relació violenta. Conèixer fets que coarten la llibertat, intencions de controlar tot allò que la parella fa, menysprear, pressionar per tenir relacions sexuals etc, són els inicis i els desencadenants d'una relació conflictiva en el futur.

Moltes relacions violentes tenen els seus inicis a l'adolescència, i els maltractaments mai comencen per l'agressió física. Per tant, hem de donar eines als joves per tal que sàpiguen reconèixer quan la parella està exercint un abús de poder. A l'adolescència aquest abús de poder es tradueix en comportaments i actituds que sovint poden

confondre's amb una gran estima: ser gelós/a o molt possessiu/va, fer xantatge, no voler utilitzar preservatiu... D'aquesta manera, considerem que, si els joves entenen i poden identificar aquest tipus de comportaments "aparentment inofensius", hauran aconseguit que moltes persones evitin continuar amb una relació que no els interessa. Amb totes les aportacions es realitzarà una definició de violència a la parella. També s'explicarà el cicle que segueix una relació d'aquest tipus i les conseqüències que pot deixar en una persona maltractada.

SESSIÓ 2

Treball en grup: tòpics a desmuntar. Els alumnes, per grups, rebran diferents mites i tòpics que s'acostumen a sentir i que intenten justificar el maltractament. Hauran de classificar-los com a reals o falsos i argumentar per què. La informació es complementarà amb dades reals sobre els fets i els tòpics amb els que hauran treballat.

SESSIÓ 3

Entrega i lectura del folletó l'amor no ha de fer mal editat per l'Ajuntament de Corbera. Com i on buscar ajuda. Insistir molt en la idea de comunicar-ho a algú, sobretot a algun adult proper: pares, germans, familiars, professors, educadora social etc. Debat i aclariment de dubtes, suggeriments... Omplir el qüestionari sobre la prevenció dels maltractaments

VALORACIÓ I CONCLUSIONS

El qüestionari d'avaluació del programa el van respondre 92 alumnes, 44 nois i 48 noies. D'aquests 30 nois i 40 noies valoren bé o molt bé les classes sobre prevenció de maltractament a la parella jove. La resta, 14 nois i 8 noies el qualifiquen de regular o malament. Davant de la pregunta: les classes de violència a la parella t'han fet reflexionar sobre el tema? 21 nois i 30 noies responen que sí, davant de 22 nois i 19 noies que responen que no. Els nois per tant, no mostren necessitat per reflexionar sobre el tema cosa que

ens indica que potser caldria profunditzar més en la intervenció per tal de crear més reflexió davant d'aquesta problemàtica. Tot i així 21 nois i 34 noies admeten haver après coses noves sobre el tema treballat, cosa que els fa estar més sensibilitzats i sensibilitzades i, molt possiblement aquest aprenentatge estigui relacionat amb l'augment de la sensació de vulnerabilitat davant la VP. Finalment la pràctica totalitat dels alumnes, 39 nois i 47 noies veuen com a molt important que aquest tipus de classes es facin a l'IES.

Una vegada realitzada la intervenció amb els alumnes i valorats els pre-test i els post-test, es poden extreure algunes conclusions contundents en relació a violència a la parella i els adolescents.

- En primer lloc, cal dir que les noies es mostren més receptives i sensibilitzades respecte a la violència de parella.
  - Tant els nois com les noies augmenten la sensació de vulnerabilitat després de la intervenció.
  - Passen de percebre el tema com a privat i íntim de la parella a donar-li una dimensió pública i, augmenta per tant, el nombre de nois i de noies que demanarien ajut en cas de ser víctimes de violència a la parella.⁷
  - Entenen, tant els nois com les noies, el cicle malaltís que envolta a una relació conflictiva i desculpabilitzen a la víctima del seu patiment.
  - Una relació de parella sempre implica renunciar a alguna cosa però no necessàriament satisfer tots els desitjos.
  - Demanarien ajuda en cas de ser víctimes de la VP
- A partir d'aquests resultats, podem concloure que la intervenció en relació a la violència de parella ha de continuar ja que s'han produït canvis en la línia desitjada per tant hem millorat el coneixement i la sensibilització davant el problema. Hem aconseguit a més que l'educadora social i la psicopedagoga del centre siguin unes referents per tal de demanar ajuda o sol·licitar informació i/o assessorament sobre les seves relacions de parella o d'algun amic o amiga.

BIBLIOGRAFIA

- Guía para la prevención de la violencia entre la gente joven. Ayuntamiento de Logroño.2001.
  - Veure venir la violència. Materials per a la prevenció. Generalitat de Catalunya.
Departament de Benestar Social
  - Materiales didácticos para la prevención de la violencia de género. Educación secundaria. Consejería de Educación y ciencia. Junta de Andalucía
  - FERRAZ DOBARRO,M. Conceptualización de la violencia de género, 2003
  - LÓPEZ SÁNCHEZ,F. Agresores y agredidos.Los abusos sexuales de adolescentes Universidad de Salamanca. Estudios de juventud 42/98
  - FERREIRA, G.Prevenção de la violencia durante el noviazgo 1992. Extraido de Hombres violentos, mujeres maltratadas.:aportes a la investigación y tratamiento de un problema social.Buenos Aires
  - MERAS LLIEBRE, A. Prevención de la violencia de género en adolescentes. Estudios de juventud. Nº 62/03
  - L'Abús i la submissió en les relacions de parella. Ajuntament de l'Hospitalet de Llobregat.2002
  - Datos generales sobre violencia de género, 2002. PSOE, Secretaria de Igualdad.
  - URRUZOLA M. No te lies con chicos malos. Guía no sexista dirigida a chicas. Educar en igualdad, 2005
- Pàgines web consultades:
- www.fmujeresprogresistas.org
  - www.sexejove.com
  - www.edualter.org
  - www.redfeminista.org
  - www.laclara.info